

FREDSTAN

Kommersialiseringen av Sydöstra city i Göteborg

Författare

ERIK JONSSON

Handledare

MIKAEL RING

Kandidatuppsats i kulturgeografi

HT 2019

Institutionen för ekonomi och samhälle

Avdelningen för Kulturgeografi

Handelshögskolan vid

Göteborgs universitet

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Uppsats/Examensarbete: Antal högskolepoäng: 15 hp
Nivå: Kandidat
Termin/år: HT 2019
Handledare: Mikael Ring
Examinator: Eva Thulin
Nyckelord: “det offentliga rummet”, “entreprenörsurbanism”,
 “platsmarknadsföring”, ” offentlig-privata samarbeten”,
 “bytesvärde”, “bruksvärde”, “privatisering”

Abstract

Public space is an indispensable part of all urban spaces and is central to successful place-marketing of a postindustrial city. Public spaces also carry social, economic and symbolic values. The planning of these public spaces is often achieved through public-private partnerships. The balance in this relationship will manifest in the physical space. This study aims to describe and analyse these public-private partnerships in Sydöstra city / Fredstan. In order to achieve this aim, the following research questions were formulated and answered:

- Who are the primary stakeholders in the project of Sydöstra city / Fredstan?
- What ideas and visions of Sydöstra city / Fredstan as a public space are expressed by these stakeholders?

These questions were answered by means of a case study of Sydöstra city / Fredstan. The case study started with a document analysis, where selected planning documents from the respective stakeholders were analysed qualitatively to answer the research questions. The analysis of the planning documents resulted in the establishment of four different themes that describe the actors' visions and interest for the area's development. The document study was supported by interviews with some of the stakeholders.

The case study findings point to three stakeholders; Göteborg stad, Hufvudstaden and Vasakronan. It further shows that these stakeholders actively work together, and this public-private partnership which points to Gothenburg being an entrepreneurial city. The three stakeholders have already successfully begun making the atmosphere of the public spaces of Sydöstra city / Fredstan increasingly exclusive. A tonal shift which all stakeholders believe themselves to benefit from.

Abstract	2
1 Introduktion & Problemformulering	3
1.1 Syfte och frågeställningar	4
2 Områdesbeskrivning: Sydöstra city / Fredstan	5
2.1 Inledning	5
2.1.1 Planeringsärendet Sydöstra city	5
3 Teori	8
3.1 Inledning	8
3.2 Det offentliga rummet - Definition och begrepp	8
3.2.1 Det offentliga rummets sociala liv	8
3.2.2 Det offentliga rummets utformning och konflikter	9
3.2.3 Entreprenörsurbanism och det offentliga rummet	10
3.2.4 Kommersiell gentrifiering och imaginering	12
3.3 Sammanfattning teori	13
4 Metod	15
4.1 Introduktion och metodval	15
4.2 Vetenskapsteoretiska utgångspunkter	15
4.2.1 Fallstudien	16
4.3 Dokumentstudier	17
4.3.1 Inledning	17
4.3.2 Val av dokument	18
4.3.3 Analysmetod	18
4.4 Samtalsintervjuer	19
4.4.1 Presentation av respondenter	20
4.4.2 Urval av respondenter	20
4.4.3 Bearbetning och analys av material	20
4.5 Alternativa metoder	20
4.6 Metodproblem och källkritik	21
4.6.1 Dokumentstudiens nackdelar	21
4.6.2 Fallstudiens nackdelar	21
4.6.3 Intervjuernas brister	22
5 Resultat och Analys	23
5.1 Inledning och förutsättningar	23
5.2 Involverade aktörer	23
5.3 Temanans övergripande uttryck för Göteborgs offentliga rum	23
5.4 Temanans uttryck i fallet Sydöstra city / Fredstan	26
5.4.1 Inledning	26

5.4.2 Fallet Sydöstra city / Fredstan	26
5.5 Sammanfattning av resultat	34
5.5.1 Aktörer och övergripande strategier	34
5.5.2 Temanans uttryck för Sydöstra city / Fredstan	34
6 Slutsatser & Reflektioner	37
6.1 Slutsatser	37
6.2 Reflektioner	38
Källförteckning	40
Primärkällor	40
Sekundärkällor	40
Elektroniska referenser	42
Bilaga	44
Intervjufrågor - Hufvudstaden och Vasakronan	44

1 Introduktion & Problemformulering

Stadens offentliga rum utgör en central betydelse för hur vi lever våra liv. Rum i form av gator, torg och utrymmen mellan hus och byggnader är alla delar av stadens offentliga rum. Platserns funktion, utformning och geografiska läge i staden är betydelsefullt för hur vi använder dem. Kanske tar du cykeln för att slippa morgontrafiken på väg till jobbet? Sitter du med en vän på det lokala kaféet, eller är i desperat behov av att känna gräset under fötterna i parken? Oavsett vardagsbehov eller grad av spontanitet, rör vi oss genom rummen med eller utan tydlig orsak och mening. Möten med människor, transporter eller bara behovet av att se och uppleva nya omgivningar är erfarenheter urbana miljöer med säkerhet kan erbjuda.

Hur det offentliga rummen definieras och används är dels relaterat till rent fysiska aspekter som associeras till det rumsliga - det bebyggda. I den andra delen "det offentliga" ryms sociala möten av mer avsiktlig karaktär, eller är politiskt anknutet. Att rummen definieras som "öppna" har dessutom innebörden av att de är för allmänheten tillgängliga (Olsson, 1998). Det är däremot en fråga av empirisk karaktär huruvida alla offentliga rum, exempelvis shoppinggallerior, stråk, gator, torg och parker per definition är tillgängliga för alla. Att en miljö saknar fysiska attribut som väggar och tak är i grunden inte tillräckliga förutsättningar för att definieras som offentligt rum. Rummens och platsernas betydelse och funktioner är ständigt föremål för förändring. Regler och regleringar för det offentliga rummet kan uttryckas genom att de är mer eller mindre öppna, men även genom subtila processer vilka gör att rum som framstår som öppna, i realiteten snarare är det motsatta (Mitchell, 1995).

Sedan 1990-talet har Göteborg transformerats från att vara en industriell hamnstad till att internationellt marknadsföra sig som "kunskap och eventstad". Innebörden av detta är att postindustriella städer uppfunnit nya tillvägagångssätt för att generera skatteinkomster. Kortfattat innebär det att städer idag etablerat en ny berättelse: Den som säger att städer ska konkurrera med varandra (Harvey, 1989). Strategierna som städerna idag använder är till stor del att liknas vid entreprenöriella verksamheter. Något som har konsekvenser för städernas centralt belägna offentliga rum.

I Göteborg är situationen att Göteborg stad tillsammans med privata fastighetsägare och bolag successivt omvandlar innerstadsdelen Sydöstra city till ett kommersiellt handels- och shoppingstråk. Utvecklingen av området är ett led för kommunen att genom offentlig-privata samarbeten attrahera nya medborgare och ekonomiska investeringar till staden. Det är således en del i stadens marknadsföringsstrategi (Franzén, Hertting & Thörn, 2016). Från fastighetsbolagen Hufvudstaden och Vasakronans perspektiv är målet att genom omfattande köp av fastigheter skapa en attraktiv innerstad. En utveckling som på sikt syftar till att öka värdet på deras fastigheter.

Bolagens gemensamma förslag är att genomföra ett namnbyte på området från Sydöstra city till "Fredstan".

Hur är då detta ett problem? Enligt Gabrielsson (2006) är utformningen av stadens offentliga rum ej på förhand givet, eller ens ett uttryck för hur alla vill att det ska se ut eller användas. Och precis som med nya byggnader ingrips det offentliga rummet i planeringsprocesser. Där olika aktörer med mer eller mindre inflytande har en roll i formuleringen av visionerna, föreskrifterna och planritningarna för dessa platser. Det är således en maktfråga, då rummens tillgänglighet påverkas av dess innehåll och utformning. Enligt Brenner et al. (2012) är det frågan om en konflikt där allt fler vill se alternativa tillvägagångssätt än den kommersialisering av innerstäderna som pågår idag. Nämligen att människor önskar tillgängliga offentliga rum, anpassade för sociala vardagsbehov snarare än kommersiella vinständamål. På grund av detta är det relevant att undersöka hur de involverade aktörerna anser att utvecklingen av Sydöstra city / Fredstan skall fortskrida.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur offentlig-privata samarbeten påverkar Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum i Göteborgs innerstad. Studien utgår från följande två frågeställningar:

- Vilka aktörer och intressen är det som främst kommer till uttryck i projektet Sydöstra city / Fredstan?
- Vilka idéer och visioner om Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum uttrycker aktörerna?

Detta undersöks genom en innehållsanalys av plandokument samt samtalsintervjuer.

2 Områdesbeskrivning: Sydöstra city / Fredstan

2.1 Inledning

Sydöstra city befinner sig mitt i Göteborgs innerstad och i området finns tydliga spår av Göteborgs historia i form av den gamla befästa staden. Det strategiska läget, områdets unika kvalitéer och kulturhistoriska värden är av riksintresse. Sydöstra city är således en plats vars utveckling är av intresse för såväl privatpersoner, kommunen och näringslivet. Nedan följer en övergripande presentation om stadsdelen. Kapitlet rymmer flertalet bilder och illustrationer som används i syfte att förtydliga särskilda förhållanden och förutsättningar vid planeringen av Sydöstra city.

2.1.1 Planeringsärendet Sydöstra city

När Göteborg växer är behovet av att planera långsiktigt en förutsättning för att säkra att staden utvecklas i en hållbar och genomtänkt riktning. Sydöstra city anses ha en central roll i stadens framtida utveckling som "bärare av Göteborgs historia och unika identitet" (PSC, Göteborg stad, 2017:4). Området har formen av en tårtbit och ligger mitt emellan Centralstationen, Brunnsparken och Trädgårdsföreningen, se bild 1 & 2 vilka visar detta närmare. Människoflödet är stort i området genom såväl transport, handel och kontor.

Bild 1: Sydöstra city utgör området innanför den vita markeringen.

Källa PSC, 2017, författarens egen red

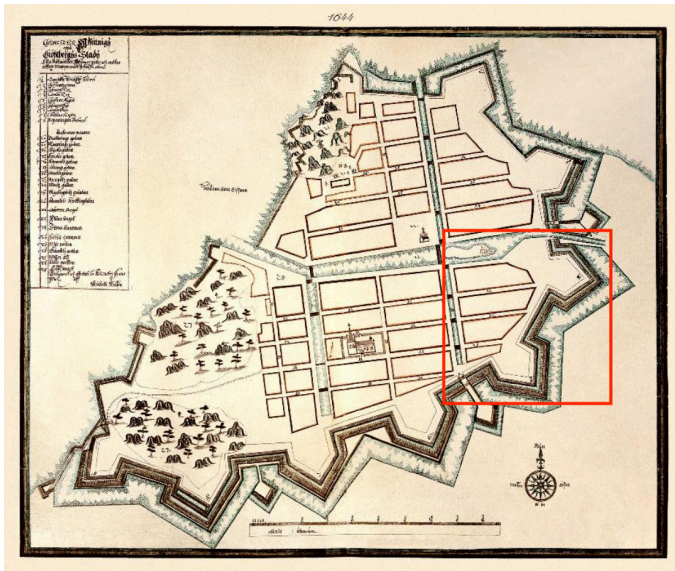

Bild 2: Karta upprättad 1644 över Göteborgs befästa stad. Strukturer efter befästningar, kvarterens utbredning samt Stora Hamnkanalen finns bevarade än idag. Källa: Göteborgs stadsmuseums arkiv 2015. Sydöstra city är innanför den röda markeringen. Författarens egen red.

Sydöstra city utmärker sig främst genom sitt stora innehåll av butiker, restauranger och kontor inom vilket Fredsgatan utgör ett centralt gatustråk, stark präglad av shopping.

Göteborg stad har i syfte att bemöta förfrågningar från privata markägare påbörjat arbetet med att utforma en ny detaljplan för hela området. Idag är situationen att primärt fastighetsbolagen Hufvudstaden och Vasakronan har för avsikt att etablera ett nytt shoppingdistrikt i Sydöstra city, vilket de avser namne "Fredstan". Se bild 3 för att se vilka fastigheter Vasakronan respektive Hufvudstaden äger i området. Hittills är "Inom Vallgraven 12" det projekt som kommit längst i utvecklingsprocessen, där Hufvudstaden tillsammans med Göteborg stad är i färd med att färdigställa detaljplanerna för kvarteret.

Området bedöms ha en stor potential att utvecklas eftersom det beskrivs som otryggt på grund av att aktivitetsnivån i stort sett upphör efter kl 18, då merparten av butikerna stänger. Göteborg stad anser att området behöver fler bostäder samt att stråken i området förbättras. Se figur 1 & 2, vilka visar gångflödets variation över dygnet samt de viktigaste stråken i Sydöstra city. Hufvudstaden och Vasakronans gemensamma strategier att utveckla Sydöstra city till ett shopping- och kontorsdistrikt, är att genom omfattande fastighetsköp skapa kontroll över områdets utveckling. Sydöstra citys historiskt värdefulla bebyggelse innebär att områdets framtida utveckling måste gå varsamt fram. Se bild 4, vilken visar känslig bebyggelse. Detta är de grundläggande förutsättningarna för utvecklingen av Sydöstra city.

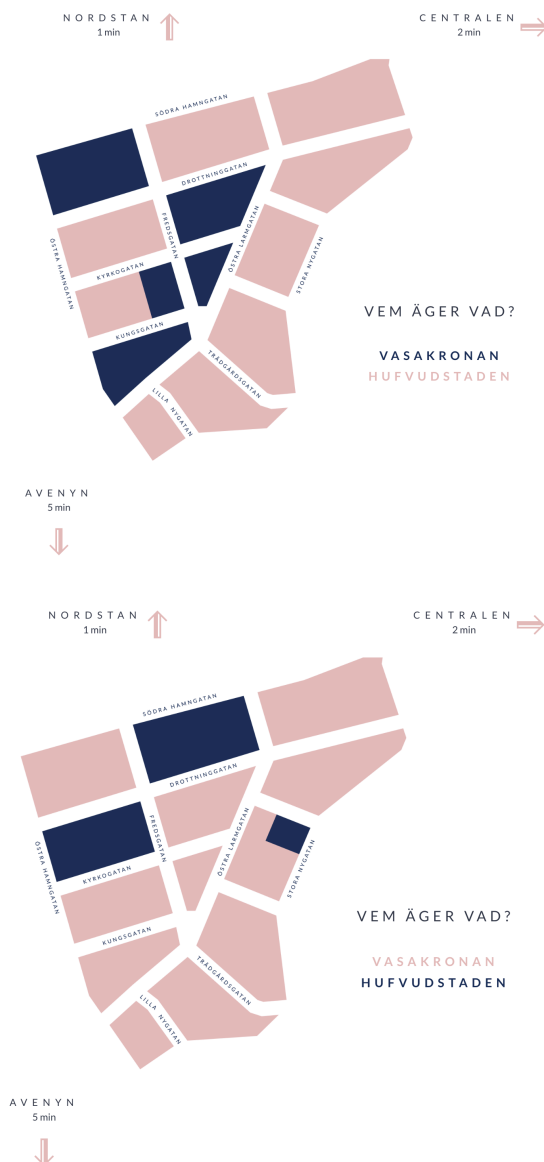

Bild 3: Illustrerar vilka fastigheter Vasakronan respektive Hufvudstaden äger i området. Källa: Fredstan [www.]. (2019)

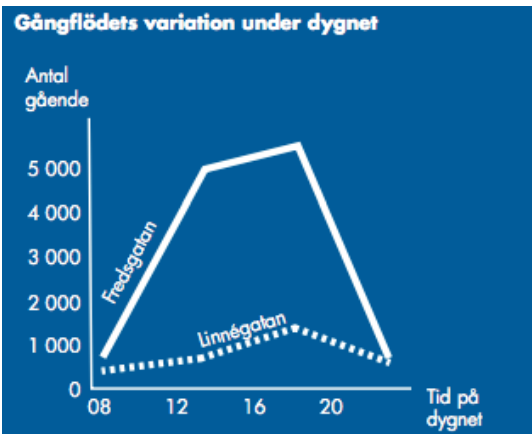

Område markerat med lila är extra känsligt för förändring av bebyggelsens utformning. Inom rosa markering kan eventuella förändringar i form av om- och påbyggnad prövas i lämpliga delar med hänsyn till befintliga värden.

- Lila Den särpräglade fästningsstaden
- Orange Det unika vallgravsstråket med särskilt värdefulla byggnader
- Blå Särskilt värdefulla byggnader som representerar bebyggelseutvecklingen under flera sekler.
- //// Välproportionerade gaturum och platser.
- Viktiga fronter och fonder. Siluetter.

Bild 4: Illustrerar känslig bebyggelse i Sydöstra city. Källa: PSC, 2017b.

Figur 1 : Gångflödets variation under dygnet, Fredsgatan jämfört med Linnégatan. Källa PSC, 2017b)

Figur 2: Viktigaste stråken - Sydöstra city. Källa: PSC 2018a

3 Teori

3.1 Inledning

Följande kapitel ägnas åt att redogöra för studiens teoretiska, kontextuella och begreppsliga sammanhang. Inledningsvis följer en närmare definition och beskrivning av det offentliga rummet - Vilket roll och betydelse planering, makt och representation har i förhållande till dess utformning och innehåll. Kapitlet övergår därefter till att beskriva västerländska städernas entreprenörsurbanisering från 1970-talet till idag. Avslutningsvis sammanfattas berörda teorier och för studien relevanta begrepp. Teorikapitlet utgör underlaget för vad studiens empiriska resultat kan komma att göra jämförelser med, och presenteras således här och inte i ett separat kapitel i form av tidigare forskning.

3.2 Det offentliga rummet - Definition och begrepp

Gehl (2011) beskriver det offentliga rummet genom att en stad utgörs av byggnader samt de rum som skapas mellan dem. Det kan ses som utrymmen inom vilka det sociala livet utspelar sig, och att anledningen till att staden definieras som stad är på grund av dess offentliga rum och rummens offentlighet (Olsson, 1998:5). Begreppet "offentlig" har i grunden två innebörder: Dels som allmän och gemensam, dels öppen och/eller tillgänglig. En fysisk definition av det offentliga rummet är:

"Offentligt rum, del av bebyggelsemiljö som är tillgänglig för allmänheten, t.ex. gator, passager, gallerior, torg och parker. Husens fasader, plank och vegetation kan betraktas som väggar i det offentliga rummet. Begreppet är tillämpligt främst inom städer och stadsliknande samhällen." (Nationalencyklopedien [www]).

3.2.1 Det offentliga rummets sociala liv

Olssons (1998:106-109) forskning på sambanden mellan stadens fysiska miljö och det sociala livet exemplifierar varför en stad behöver ett levande offentligt liv genom människors grundläggande behov av att se andra människor, och själva bli sedda. Det hör även ihop med vikten av tolerans, där offentliga, sociala möten har en "lärande-effekt" vilket är grundläggande i en demokrati. Vidare är det relaterat till individens känsla av tillhörighet, och att offentliga platser utgör arenan inom vilken politiska åsikter, manifestationer och folkliga sammankomster är hemmahörande.

Jane Jacobs (2004) perspektiv på offentliga rum är dess förmåga att skapa trygghet. Enligt Jacobs är det offentliga livet genom tät och blandad bebyggelse med en hög variation av utbud, innehåll och aktiviteter vad som genererar trivsel och trygghet i en stad. Tanken är att om människor upplever att de i offentligheten blir sedda och ser andra människor, resulterar det i att platsen också upplevs tryggare. För att nå hit är det enligt Jacobs (2004) viktigt att stadsdelen uppfyller fyra kriterier där

Blandning av funktioner samt behov av koncentration utgör de första två behoven. *Behovet av små kvarter* betyder att staden erbjuder flera alternativa vägar till sina önskade slutmål, vilket också kan resultera i oväntad social interaktion mellan människor. *Behovet av äldre byggnader* är kopplat till att en stads olika tidsepoker ska vara visuellt synligt och fysiskt närvarande i staden. Dels eftersom det är viktigt med en varierad stadsbild, men även att nybyggnation inte tar över i för stor utsträckning då det riskerar att snabbt tränga bort tidigare verksamheter (2004:51-58).

I generella termer är alltså det offentliga rummet platser dit allmänheten har tillgång att röra sig fritt, som individen själv behagar. Och dess motpol är privata rum. Mitchell (1995) menar emellertid att det offentliga rummet i realiteten präglas av motsägelser och orättvisor. Den praktiska verklighet av vad som framställs som tillgängligt nödvändigtvis inte är det. Samtidigt är det heller ingen självklarhet att dess tillgänglighet är konstant, ser likadan ut eller är rättvist fördelat hos samtliga samhällets invånare. Mitchell (1995) menar att makten och tillgången till det offentliga rummet historiskt givits företräde för samhällsgrupper med högre grad av makt, inflytande eller klasstillhörighet. Eftersom många offentliga platser exkluderar grupper vilka anses oönskade genom dels fysiska utformningar men även indirekt, i form av vilka utbud och aktiviteter som erbjuds på platserna.

3.2.2 Det offentliga rummets utformning och konflikter

Gabrielssons (2006:41-42) definition av det offentliga rummet kan gestaltas genom binären av en "utsida" skild från en "insida". Utsidan representerar det offentliga, visuella för allmänheten. Men lika viktigt är vad som inte syns utan finns på insidan, och vad konsekvenserna innebär för tillgängligheten. Vem som äger vad, vems rättigheter, begränsningar och möjligheter finns och är synliga för allmänheten. Gabrielsson (2006) menar att dessa faktorer spelar roll för platsens fysiska gestaltning, att dess utformning i grunden är en maktfråga. Den visuella utsidan är en konsekvens av planeringsbeslut om det offentliga rummet, och är således "en del av ett system där den materiella kulturen inte bara speglar och representerar den sociala strukturen, utan också upprätthåller och formar den" (2006:42).

I maktkampen om det offentliga rummets fysiska utformning argumenterar Brenner et al. (2012) för att det idag uppkommit flera motreaktioner till dagens kommersiella utveckling. Motreaktionen utgörs av att allt fler vill se alternativa tillvägagångssätt för att planera och utforma offentliga innerstadsmiljöer, genom att bygga "cities for people, not for profit" (2012:1-11), och detta grundar sig i att:

"their [capitalistic] outcomes are never predetermined through the logic of capital. Urban space under capitalism is therefore never permanently fixed; it is continually shaped and reshaped through a relentless clash of opposed social forces oriented, respectively, towards the exchange-value (profit-oriented) and use-value (everyday life) dimensions of urban sociospatial configurations" (Brenner et al. 2012:1).

Det handlar om två huvudsakliga perspektiv till hur innerstadens offentliga rum bör användas: I första hand genom *exchange-value* - eller *bytesvärde*. Vilket innebär kapitalackumulation och kontinuerlig fastighetsvärdeökning. I andra hand avser det *use-value* - eller *bruksvärde*. Och innebär ett vardagslivsperspektiv, genom ökade sociala användningsområden.

Motreaktionen är således intimt sammanlänkad med de risker och osäkerheter neoliberala vinststrategier utgör. Detta menar Lefebvre (2003) är relaterat till att urbana rum numera är själva *objektet* för produktion, och således *formen* för ökat värde och tillväxt. Det urbana rummet *är* det generella produktionsobjektet, och därmed skapare av mervärde:

“The deployment of the world of commodities now affects not only objects but their containers, it is no longer limited to content, to objects in space. More recently, space itself has begun to be bought and sold. Not the earth, soil, but social space, produced as such, with this purpose, this finality (so to speak)” (Lefebvre, 2003:154).

Kortfattat menar Brenner et al. (2009) att konsekvenserna av att en stad utformas efter fastighetsbolagens förväntan om årlig vinstökning, är att stadskärnor planeras och formges för vinstoptimerande ändamål, genom ökat bytesvärde snarare än för dess bruksvärde genom sociala vardagslivsaktiviteter. Samt att det i förlängningen riskerar ge en urholkande effekt på medborgarnas demokratiska rätt till staden. Vilket är relaterat till kommersialiseringen av det offentliga rummet (Lefebvre, 2003:154-155).

3.2.3 Entreprenörsurbanism och det offentliga rummet

Det offentliga rummets värde och betydelse har utvecklats till att bli en central del i västerländska städers marknadsföringsstrategier. Att politiken ser ut som den gör är enligt Harvey (1989) konsekvensen av, och ett försök till lösning på den industriella krisen under 1970-talet. Krisen markerade slutet för fordismen och efterkrigstidens ekonomiska glansdagar. I en svensk kontext innebar den nya politiken att städerna i allt högre grad kommit att användas i entreprenöriella syften, där projekt startades i för att stimulera ekonomin genom att locka turister och investeringar. Franzén, Hertting & Thörn (2016:10) beskriver följande:

“I den nya entreprenöriella stadspolitiken blir stadens attraktivitet allt mer en fråga för utifrån kommande investerare än stadens egna invånare [...] Inte minst gäller det stadens hjärta, stadskärnan [där staden genomför] entreprenörsurbanistiska projekt, med olika medel och ofta steg för steg, i samverkan mellan fastighetsägare, handelskedjor och olika kommunala myndigheter som - medvetet eller ej - riskerar att undergräva det offentliga rummets demokratiska värde” (Franzén, Hertting & Thörn, 2016:10).

För att förstå detta i ett större sammanhang måste vi backa bandet en aning. Startskottet till utvecklingen tillkom, som jag tidigare berört, i och med fordismens slut (Harvey, 1989:3). Fordismens ekonomiska modell innebar tillväxt genom kombinationen kapitalism - välfärdsstat.

Förenklat innebar det en tid av massproduktion och masskonsumtion, kontrollerat av en stark stat. Ett resultat av massproduktionen var standardiserade varor och konsumtionen av dessa. Det har kommit att inspirera till namnet fordismen, likt bilföretaget Fords tillverkning av bilar på löpande band (1989:4). Stadsplaneringsmässigt innebar perioden att omfattande byggnationer genomfördes, vilket inte minst illustreras genom miljonprogrammen i Sverige.

I och med oljekrisen på 1970-talet kastades världen in i en osäker period präglad av kraftig ekonomisk och industriell nedgång. Övergivandet av fordismens modell kan enligt Franzén, Hertting & Thörn (2016) inte enkelt sammanfattas utan bör betraktas som "en serie kriser, en kumulativ följd av ofullkomliga lösningar på den ursprungliga krisen" (2016:18).

Med fordismens uppbrott förändrades situationen av att enskilda stater hade stor kontroll över sin inhemska produktion och konsumtion, till ett globalt ekonomiskt sammanhang. Det innebar även förändringar för hur landets kommuner och städer arbetade nationellt. Den ekonomiska stagnationen innebar att mindre pengar fanns att fördela inom välfärdsstaten. Istället blev kommunerna allt mer självständiga gentemot staten, och själva ekonomiskt ansvariga (Harvey, 1989:5). Fordismens avslut innebar även att tillverkningsindustrierna flyttades till sydligare breddgrader, medan masskonsumtionen fortsatte i västvärlden. Där den istället kom att handla om varor av mer exklusiv karaktär, samt i form av tjänster. Konsekvenserna för det offentliga rummet blev emellertid att (återigen) användas som handelsplatser, sociala möten och informationsutbyten, ofta relaterat till tjänstearbete. Och detta innebar en kraftig uppsving av restauranger, butiker och kaféer i och kring stadens offentliga rum (Harvey, 1989:5-9).

När vi då är tillbaka vid entreprenörsurbanistisk stadsutveckling, handlar det enligt Harvey (1989) om en neoliberal modell som etableras av städerna i syfte att säkra och stimulera ekonomisk tillväxt. Metoderna innebar riskfyllda och innovativa tillvägagångssätt som genererat konceptet av att "sälja" staden:

"The new urban entrepreneurialism typically rests, then, on a public-private partnership focussing on investment and economic development with the speculative construction of place rather than amelioration of conditions within a particular territory as its immediate ... political and economic goal" (Harvey, 1989:8).

Dessa *offentlig-privata* samarbeten är således helt centrala i sammanhanget. Från att kommunen tidigare arbetat strategiskt för hela kommunen helhetligt, är modellen istället att utveckla staden punktvis där enskilda områden utgör separata projekt. Men för att entreprenörsurbanismen ska användas fullt ut beskriver Franzén, Hertting & Thörn (2016) att:

"Räcker det inte med att stadens olika handlare lyckas sälja sina varor; de måste göra det så att de samtidigt säljer in staden, det vill säga bidrar till en *image* - stadens varumärke - som gör staden attraktiv: Med hjälp av *place marketing* kan entreprenörsurbanismen höja omsättningen för de

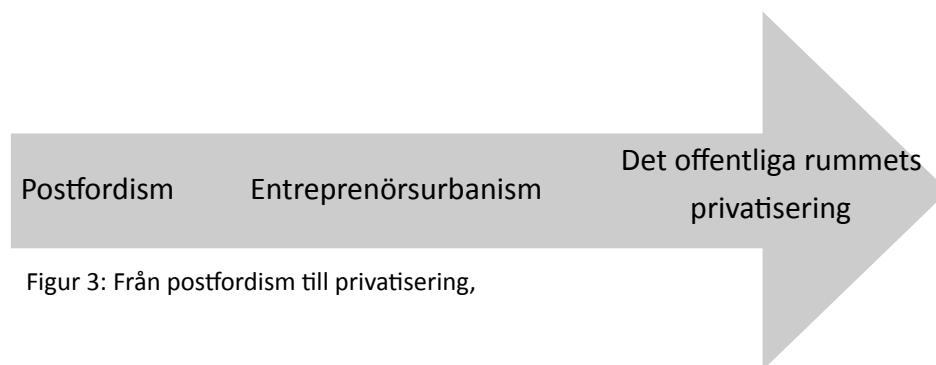
enskilda handlarna; genom att dra åt samma håll kan de senare göra staden än attraktivare och så vidare i en önskad tillväxtspiral. Men makten att åstadkomma detta ligger inte hos de enskilda aktörerna, utan *förutsätter deras organiserade samverkan*” (Franzén, Hertting & Thörn, 2016:25).

Staden och näringslivet har alltså det gemensamma intresset av att säkra sina verksamheter finansiellt, där kommunerna är beroende av skatteinkomster och privata aktörer och bolag vill generera årlig vinst. Fastighetsbolagen agerar således som en form av samordnare för stadens handlare till att agera mer enhetligt, vilket är positivt för kommunen som på så vis får en fördelaktig position via stadens ökade attraktivitet (Harvey, 1989).

Tillvägagångssättet för att sedan “sälja” staden bygger på offentlig-privata samarbeten vars “mer eller mindre standardiserade modell” består av “spektakulära lösningar” (Franzén, Hertting & Thörn, 2016:26). Dessa projekt sker genom ikonbyggnader av olika slag, men även i form “flaggskeppsprojekt” där kvarter och stadsdelar omvandlas till en form av nöjescenter, inom vilka konsumtion och events är de främsta aktiviteter som eftersträvas, samt bostäder i de övre skikten (2016:26). Sammanfattningsvis är entreprenörsurbanistisk stadspolitik när:

“offentliga och privata aktörer samverkar i mer eller mindre spekulativa projekt för att sälja staden i en föreställd global konkurrens om investeringar och besökare” (Franzén, Hertting & Thörn 2016:30).

“Figur 3” illustrerar sammanhanget i form av en pil från vänster till höger.

Figur 3: Från postfordism till privatisering,

3.2.4 Kommersiell gentrifiering och imaginering

Sharon Zukin (2009) argumenterar för att entreprenörsurbanistisk stadspolitik leder till *kommersiell gentrifiering*. Zukin menar att det uppstår genom behovet av att olika agenturer och instanser delar information, engagerar sig i gemensamma projekt uppgifter och planering. Detta genomförs med syftet att identifiera tillvägagångssätt inom vilken provisionen av offentliga och privata sektorstjänster visar sitt värde för de pengar som investerats. Samt för att stimulera lokalt styre för kommande omvandlingsprojekt. Konkret har det innebörden av att den nuvarande

situationen i detaljhandelsmarknaden behöver förstås i termer av en pågående neoliberal regenerering av urbana miljöer. Zukin (2009) menar att förändringar i människors konsumtionsmönster inte enbart är konsekvenser av konsumenternas personliga efterfrågan av varor, utan snarare är resultatet av statliga och marknadskoordinerade strategier. Gonzalez & Waley (2013) utvecklar resonemanget och beskriver att det finns tre huvudfaktorer till uppkomsten av kommersiell gentrifiering:

I första hand handlar det om en pågående urban omstrukturering orkestrerad av neoliberal statsinitiativ, konstruerade att skapa och främja privatiserade och kommodifierade stadskärnor. För detta ändamål har staten (oftast kommunen i detta sammanhang) pekat ut specifika områden i staden som anses särskilt lämpliga för strukturomvandlingen. I andra hand om en generell gentrifieringsprocess, vilken handlar om förskjutning eller utbyte av konsumentmålgrupper. Det vill säga en form av exkludering av marknadens traditionella kunder. Vanligen handlar det om äldre människor, låginkomsttagare eller minoritetsetiska grupper, men även småhandlare. I tredje hand om främjandet av marknader som i sig själva är en konsumentupplevelse. Ofta direkt inriktad mot trendiga restauranger, barer och tillhandahållande av fräscha och konsumentvänliga miljöer (Gonzalez & Waley, 2013).

I ett längre perspektiv syftar de offentlig-privata samarbetena till att stärka attraktiviteten för staden med hjälp av olika projekt i innerstaden att kontrollera dess flöden och aktivitet. Det "varumärket" innerstaden representerar är dels beroende av vilka människor som rör sig på platsen, samt att gatumiljön är "hel och ren". Strategierna kallas *imagering* (Ruthheiser, 1996). Begreppet är en sammansättning av ordet *imaginary* och *engineering*. Begreppet användes främst av Walt Disney Company som i syfte att skapa en verklig drömvärld, kombinerade fantasi med ingenjörskonst. I forskningen har begreppet kommit att användas för att begripliggöra omvandlingar av stadsrum, och i relation till hur de marknadsförs globalt - i syfte att skapa en särskild *atmosfär* som bekräftar och ytterligare illustrerar bilden av området. *Imagering* är enligt Ruthheiser (1996) en del i upprätthålla en bild genom att rikta sig till önskvärda konsumentmålgrupper. Och att området är helt, rent och fint.

3.3 Sammanfattning teori

Följden av omfattande industriell avveckling har inneburit att postindustriella städer, liksom Göteborg, ekonomiska bas i grunden har förändrats. Från att utgöras av industriell tillverknings ekonomi till att finansieras med hjälp av platsmarknadsföring, med de långsiktiga målen om att skapa positiva associationer kring staden som helhet. Samt att förstärka den allmänna känslan kring specifika områdets kreativa och kulturella särighet. En allt mer viktig beståndsdel i städernas marknadsföring är att dess attraktiva offentliga rum, ofta i innerstaden, har funktionen att representera vad staden vill associeras med utåt. Detta sker ofta genom handel och upplevelser med syftet att attrahera såväl människor och företag att etablera sig på platsen. Innerstadens

offentliga rum blir således föremål för en maktkamp gällande dess innehåll, samt vad det representerar i ett större marknadsföringsmässigt sammanhang. Teorierna om det offentliga rummets utformning och betydelse visar att kommersialiseringen av innerstadens offentliga rum riskerar att utformas i syfte att skapa ekonomiskt mervärde snarare än socialt bruksvärde. Något som i förlängningen anses utgöra ett hot mot invånarnas demokratiska rätt till staden. Se "Tabell 1" för en ytterligare sammanställning och förtydligande av studiens teoretiska underlag.

Tabell 1: Sammanställning teoretiker, begrepp och teman

Teoretiker	Begrepp	Teman
Gehl Olsson Jacobs Mitchell	offentligt rum offentligt, privat, trygghet	trygghet, tolerans, sociala möten, demokrati, blandning av funktioner
Gabrielsson Brenner Lefebvre	maktförhållanden, bytesvärde vs. bruksvärde kommodifiering av det urbana	Demokrati och makt, offentliga rum som medium, representation
Harvey Franzén, Hertting & Thörn	entreprenörsurbanism, image, place marketing, platsmarknadsföring, neoliberalism, privatisering	sälja staden, offentlig-privata samarbeten
Zukin Gonzalez & Waley Ruthheiser	neoliberalism, kommersiell gentrifiering, homogenisering, omvandlingsprojekt, regenerering	framgång genom handel, social representation, imagineering, helt och rent

4 Metod

4.1 Introduktion och metodval

Studien är en kvalitativ fallstudie av hur offentlig-privata samarbeten påverkar Sydöstra City/Fredstan som offentligt rum. För att få fram empiriskt material har en kvalitativ innehållsanalys genomförts av offentliga plandokument som berör Sydöstra city / Fredstan. I studien har även yrkesverksamma representanter från fastighetsbolagen Hufvudstaden och Vasakronan intervjuats.

4.2 Vetenskapsteoretiska utgångspunkter

I syfte att använda en transparent arbetsmetod har jag genom arbetet försökt vara tydlig gentemot läsaren när min personliga bakgrund och förförståelse lett fram till de tolkningar som följer i min analys av insamlad data. Generellt är det i fråga om vetenskapsteoretiska utgångspunkter enkelt att hamna i diskussion kring huruvida en induktiv eller deduktiv metod har används. I studien har jag valt att gå den väg Alvesson & Sköldberg (2017) beskriver, vilken i korthet innebär en kombination av de båda - en abduktiv ansats.

Innebörden av abduktion är "att ett enskilt fall tolkas utifrån ett hypotetiskt övergripande mönster som förklarar fallet i fråga" (Alvesson & Sköldberg, 2017:13). Och "tolkningen bör sedan bestyrkas genom nya iakttagelser" (2017:13). I min uppsats utgör teorin det "hypotetiskt övergripande mönster" som förklaring, och fallet är avgränsat till Sydöstra City / Fredstan. Vid arbetet med en abduktiv metod är faktorn som innebär *förståelse* det som skiljer sig från en induktiv eller abduktiv metod. Det genom att det empiriska området såväl det teoretiska innehållet i studien förändras och anpassas under arbetets gång. Alvesson & Sköldberg (2017) beskriver att betydelsen av detta är att såväl teori som empiri appliceras alternerande i analysen av det insamlade materialet. Empirin kan således även tolkas med hjälp av teorin och vice versa, och "inte som en mekanisk applicering på enskilda fall, utan som inspirationskälla för upptäckt av mönster som ger *förståelse*" (2017:14). Praktiskt har det inneburit att jag under arbetsprocessen växlat mellan teori och empiri. Där de analyserats och tolkats gentemot varandra. På detta vis skiljer sig abduktion från induktion som enbart utgår från empiri, och deduktion som grundas i teori, eftersom abduktion inte avvisar det ena eller andra tillvägagångssättet (2017:14-15).

Flyvbjerg (2001) beskriver att det genom en abduktiv metod därför finns en tydlig närhet till fallstudiens verklighetsbundenhet och därav kan generera stor detaljrikedom. Vilket författaren menar är positivt i flera avseenden, eftersom det stärker utvecklingen av en nyanserad syn på verkligheten. Inkluderat att synen på att mänskligt beteende inte kan förstås genom lagbundna regler och teorier, tillhörande positivismens ofta deterministiska synsätt. Genom att forskaren står i nära kontakt med studieobjekten minskar risken att förlora kontakt med materialet och att forskningsformen i sig, blir viktigare än studiens faktiska innehåll (2001:72-73). DeLyser et al.

(2010) Menar därför att det vid användandet av en deduktiv metod finns stort behov av att det i analysen finns en tydlig och välfungerande dialog mellan det teoretiska ramverket och det empiriskt insamlade materialet. Samt att det sker noga överväganden kring hur teorin tillämpas och att det finns tydliga motiveringar till hur valet av studieobjekt gått till (2010:73).

4.2.1 Fallstudien

Kännetecknande för en fallstudie beskrivs av Flyvbjerg (2001:66-68) vara en detaljerad undersökning av ett enskilt fall eller av ett särskilt fenomen. Där fokus är vid fenomen definierade som speciella snarare än generella, samt att de är naturligt förekommande. En fallstudie kan erbjuda kunskap om bredare perspektiv, och är en användbar forskningsmetod vid enskilda fall eftersom det ger ett forskningsunderlag som kan testas systematiskt med andra liknande fall. Att fokusera vid det speciella och detaljstudera det kan motiveras av att det är vad social forskning i allt väsentligt har att erbjuda - nämligen *kontextbunden kunskap*. Fallstudien passar väl för att producera just det, vilken inte uppnås med en mer omfattande kvantitativ analysmetod (Flyvbjerg, 2001:69). Socialforskaren och psykologen Donald Campbell uttryckte det på följande vis;

“After all, man is, in his ordinary way, a very competent knower, and qualitative common-sense knowing is not replaced by quantitative knowing...This is not to say that such common-sense knowing naturalistic observation is objective, dependable, or unbiased. But it is all that we have. It is the only route to knowledge - noisy, fallible, and biased though it be”. Donald Campbell (1975:179,191)

I studien är fallet avgränsat till Sydöstra city / Fredstan, där processen av förändrad ägarstruktur i stadsrummet, är ett vanligt förekommande fenomen som existerat innan forskningsprojektet och kommer att fortsätta att göra så även när studien är avslutad. Fredstan är en tydligt avgränsad del av Göteborgs centrum, där innerstaden som koncept är en del av det offentliga rummet i vidare bemärkelse - och föremål för det teoretiska ramverk som uppsatsen grundar sig i. Denscombe (2018:86-87) menar att ovan nämnda faktorer utgör grunden vid val av fall. Främst eftersom det innebär att fenomenen kan liknas och jämföras med processer som pågår även på andra platser. Vad som är fallet med denna studie är att det både är fokus vid det speciella - i kontexten av Göteborgs innerstad/centrum, och att det samtidigt är ett fenomen och en process som pågår parallellt i andra större städers innerstadsdelar. Det kan därför argumenteras för att Fredstan är ett representativt fall. Logiken bakom valet av ett representativt fall är enligt Delyser et al. (2010) att om platsen innehåller tydliga karaktärsdrag som delas med andra platser, kan generaliseringar om platsen göras på flera andra fall. Det innebär att platser som innehåller tydliga likheter enkelt kan jämföras i kommande studier (2010:75).

DeLyser et al. (2010) beskriver att en vanlig metod vid representativa fall är att göra jämförelser två fall emellan. Min undersökning begränsas dock till ett fall, och visar därför inget konkret

jämförande exempel för hur en liknande process sker på en annan plats. Vad som istället representerar andra fall i min studie är hänvisning till teorikapitlet som representerar den tidigare forskning som finns inom området. Eftersom att jag isolerat ett specifikt fall, Sydöstra city / Fredstan, möjliggör det antagandet om att genomföra generella observationer av hur denna typ av processer går till. Detta är en strategi som genom att illustrera fenomenet av hur en statlig process med nyliberala förtecken går till på en plats också kan finnas i liknande fall, i andra geografiska kontexter och miljöer (2010:76). Studier med en kort tidsbegränsning gör att i valet av det representativa fallet är fördelaktigt, då exempelvis en komparativ studie är betydligt mer tidskrävande och omfattande (2010:77). Min studies avgränsning och omfattning har gjorts främst i förhållande till den tidsbegränsning som kursen utgör. Det ska dock påpekas att jag inte anser att dessa begränsningar har påverkat studien negativt. Jag har samlat in den data som i samråd med handledare valts ut för att uppnå studiens syfte och besvara frågeställningen.

Fallet har avgränsats till den geografiska indelningen som näringslivet själva har döpt till Fredstan. Det har även gjorts en avgränsning till de plandokument som berör det aktuella området. Eftersom namnet Fredstan ännu inte existerar utan officiellt kallas Sydöstra city i Göteborg Stads plandokument benämns både namnet Fredstan och Sydöstra City. Jag har genom en avgränsning av ett existerande område, identifiering av naturligt förekommande och definierbara fenomen och processer - Skapat förutsättningar för att samla in det material och den kunskap som behövs för att uppnå syftet med studien.

Denscombe (2018) menar att en fallstudie tillåter kompletterande metoder. Därför kombineras dokumentstudier och samtalsintervjuer i min studie. Valet att använda mig av två metoder för datainsamling föll på att jag anser att det ger ett mer innehållsrikt resultat. Att enbart studera det ena eller andra ger inte samma djup och innehåll (2018:87-89). Valet att genomföra en studie genom kvalitativa metoder grundar sig i studiens syfte och frågeställning, vilka inte kan besvaras i lika tillfredsställande grad genom en kvantitativ metod.

4.3 Dokumentstudier

4.3.1 Inledning

Syftet med dokumentstudierna är att studera hur Sydöstra city / Fredstan beskrivs i plandokumenten. Analysen av plandokument har genomförts genom en kvalitativ innehållsanalys, vilket är en metod som används för att fånga det relevanta och huvudsakliga innehållet i en text (Denscombe, 2018:322). Vid en innehållsanalys tillåts forskaren samla in och bearbeta information effektivt. Metoden innebär en övergripande genomgång av dokumenten. I plandokument är det ibland oklart vem eller vilkas ståndpunkter som uttrycks, men dokumenten är avsedda för allmänheten och rymmer därför representation och intressen i vid bemärkelse. Det innehåll som är relevant är inte nödvändigtvis vilken aktör, eller vems intressen som uttrycks i dokumenten utan

vilka intressen och ståndpunkter som *finns* i dem. På så vis har jag kunnat överblicka hur Fredstan/Sydöstra city representeras, planeras och diskuteras av inblandade aktörer och planerare. Och därigenom har jag identifierat övergripande teman och strukturer gällande hur visionen för områdets framtida utveckling ser ut (2018:344).

4.3.2 Val av dokument

Studien grundar sig i plandokument som direkt berör planeringsprocesser i det geografiskt avgränsade område Fredstan / Sydöstra City utgör. Men i syfte att ge en bredare bild och öka förståelsen för vad besluten kring Sydöstra city / Fredstan har sin utgångspunkt i, har jag även studerat plandokument. Dokumenten berör stadens offentliga rum i allmänhet och innerstaden i synnerhet. Det är relevant dels eftersom Fredstan som koncept är förhållandevis nylanserat, samt att de dokument som berör Sydöstra city / Fredstan även hänvisar till exempelvis Göteborgs översiktsplan. Jag har även valt att komplettera dokumentens innehåll med vad Hufvudstaden och Vasakronan kommunicerar offentlig via sina hemsidor.

4.3.3 Analysmetod

Vid analysen av plandokumenterna strukturerades innehållet genom kontinuerligt förberedande av data. Det vill säga texter som behandlade planeringen av offentliga rum i Göteborg centrum och Sydöstra city / Fredstan. I syfte att skapa en översiktligt arbetsmetod samlade jag all data i ett och samma dokument i vilket jag strukturerade dokumentens innehåll beroende på hur planeringen av Göteborgs offentliga rum samt Sydöstra city / Fredstan beskrevs. "Tabell 2" visar närmare vilka dokument som analyserats. När jag påbörjade innehållsanalysen var min utgångspunkt i dokumenten "Göteborgs översiktsplan" och "Stadsbyggnadskvaliteter Göteborg". Det var vid analysen av dessa jag initialt identifierade de fyra temana. Utifrån den övergripande mallen fortsatte jag därefter analysen av plandokumenterna gällande "Sydöstra city" och "Inom Vallgraven 12". Det underlättade att jag etablerat övergripande teman innan jag påbörjade arbetet med dokumenterna gällande det avgränsade område Sydöstra city / Fredstan utgör.

Efter att jag gjort flertalet övergripande genomgångar av dokumentens innehåll påbörjade jag närmare tolkning av texterna genom att koda datan och ytterligare strukturera texten efter återkommande formuleringar och mönster. Därefter sorterades datan med hjälp av studiens teoretiska underlag, och kategoriserades därefter i teoretiskt abstrakta former. Det resulterade i att jag identifierade fyra övergripande teman (Alvesson & Sköldberg, 2017:333-337). Analysen av plandokumenterna var en mycket omfattande och tidskrävande process. Kategoriseringarna och de tematiska indelningarna bygger i huvudsak på studiens teoretiska underlag, men präglas även av min egen förförståelse. Närmare bestämt vill det säga att jag har arbetat utifrån min tolkning av vad Harvey (1989) och Franzén, Hertting & Thörn (2016) beskriver vara karakteristiskt för entreprenörsurban stadsutveckling. "Tabell 3" i resultatkapitlet illustrerar detta ytterligare.

Tabell 2: Analyserade plandokument

Geografiskt område	Namn på dokument
Göteborg Centrum	Göteborgs översiktsplan (ÖP)
Göteborg Centrum	Stadsbyggnadskvaliteter Göteborg (SBK)
Sydöstra City / Fredstan	Samrådsredogörelse Sydöstra city (SSC)
Sydöstra City / Fredstan	Program Sydöstra city (PSC)
Sydöstra City / Fredstan	Planbeskrivning Sydöstra city
Inom Vallgraven 12	SKA/SKB - Detaljplan för utveckling inom Vallgraven 12
Inom Vallgraven 12	9 kv Perukmakaren mm, EII 3054

4.4 Samtalsintervjuer

För att komplettera dokumentstudierna har jag även genomfört samtalsintervjuer. Specifikt för intervjuformatet är att det fokuserar vid självrapportering och det är därför en relevant metod för mig att använda. Syftet är att undersöka hur anställda i såväl kommunen som i de privata fastighetsbolagen själva reflekterar och resonerar, dels i arbetet med Sydöstra City / Fredstan, men även hur de upplever samarbetet mellan näringslivet och kommunen. Denscombe (2018:426) beskriver att samtalsintervjuer är användbara eftersom de kan generera djupare insikter och förståelse kring huruvida olika aktörer ingående uttrycker åsikter, känslor, insyn och kunskaper baserat på deras erfarenheter och positioner.

Strukturen för intervjuerna var semistrukturerade intervjuer. Formatet är enligt Denscombe (2018) bra om forskaren själv inte fullt ut alltid vet vad hen letar efter. Jag stod i valet mellan strukturerad och semistrukturerad intervju. Men jag såg det som en fördel med flexibilitet under intervjutillfällena då semistrukturerade intervjuer ger respondenter större utrymme att själv reflektera, utveckla tankar, resonemang och ideér under intervjun än vad som tillåts vid en strukturerad intervju. Jag upplever samtidigt att det var en styrka att intervjuaren ibland förde mig längs nya, utforskade stigar som jag tidigare inte reflekterat kring - Något en strukturerad intervju ej tillgodosett i samma utsträckning. Jag valde att använda personliga intervjuer eftersom jag vill ha tydliga källor att förhålla mig till (Denscombe, 2018:276-283). I detta fall med representanter från näringslivet.

4.4.1 Presentation av respondenter

Jörgen Törnqvist, fastighetschef, Vasakronan AO Öst Göteborg.

Fredrik Ottosson, affärsområdeschef, Göteborg Hufvudstaden.

4.4.2 Urval av respondenter

Första steget i urvalet av respondenter var att jag kontaktade Hufvudstaden respektive Vasakronans info-mailadresser. Härigenom hänvisades jag vidare till fastighetschef Jörgen Törnqvist hos Vasakronan AO Öst Göteborg, samt till Fredrik Ottosson, affärsområdeschef för Göteborg Hufvudstaden. De båda medverkade i var sin intervju. Eftersom dessa representanter har högt uppsatta positioner inom respektive bolag, ansåg jag de relevanta att intervjua i syfte att samla in värdefull information till studien. Intervjuerna genomfördes per telefon då båda representanter önskade att genomföra intervjuerna på det viset. Jörgen Törnqvist bad även att i förberedande syfte få frågorna mailade till sig innan intervjutillfället, vilket så också gjordes. I studien genomfördes totalt två intervjuer.

4.4.3 Bearbetning och analys av material

Utifrån Denscombes (2018:260) rekommendationer användes en kvalitativ metod. Intervjuerna spelades in och transkriberades efteråt. Arbets sättet för innehållsanalysen var att bryta ned transkriberingen i teman. I dessa placerades de intervjusvar som tillhörde samma tema i en tabell. Därefter strukturerade jag intervjusvaren i syfte att jämföra dem och identifiera samstämmighet och/eller eventuella motsättningar. Det var således en relativt översiktligt genomgång av intervjuerna, någon djupgående analys av språklig innebörd, nyanser eller diskurs genomfördes alltså inte. Istället fokuserade jag vid övergripande mönster som kan relateras till innehållsanalysen. Det gjorde jag dels på grund av att intervjuunderlaget var relativt litet, samt att svaren från respondenterna var lika varandra innehållsmässigt. Även tidsaspekten var avgörande, eftersom dokumentanalysen var mycket tidskrävande, prioriterade jag att skapa en diskursiv överblick relaterat till innehållsanalysens fyra olika teman.

4.5 Alternativa metoder

Ett alternativt tillvägagångssätt till att besvara studiens syfte och frågeställning är att använda en kvantitativ ansats och genomföra en enkätstudie. Studien hade då inte bara behövt begränsats till anställda i Göteborgs stad, Hufvudstaden och Vasakronan, utan även inkluderat flera privata bolag samt anställda hos olika myndigheter som är involverade i arbetet med Sydöstra city/Fredstan. Enkäter hade då skickats till dessa arbetsplatser för att undersöka generella uppfattningar och erfarenheter om hur samarbetet mellan offentliga myndigheter och näringslivet upplevs, samt närmare studera om skillnader i uppfattningar och erfarenheter skiljer sig mellan de aktörerna.

Ett annat tänkbart inslag i metoden är att fördjupa sig i diskursiva innebörder av vad som uttrycks mellan de olika aktörerna i planeringen av Fredstan. Det hade varit givande att genomföra en diskursanalys av det insamlade data jag har i min studie. Diskurs är enligt Alvesson & Sköldbberg (2017) "en social text", och en diskursanalys innebär analys av "tal och texter som delar av sociala praktiker" (2017:333). Vilket betyder att det vid en diskursanalys framhävs hur språket används av människor, genom konstruktioner av den sociala verklighet vi lever i. Hur uttryck förmedlas har inverkan på människors uppfattningar vilket påverkar och skapar olika gensvar och reaktioner. Det innebär således att en diskursanalys vilar på antaganden om att språket är både konstruerat och konstruerande, och att innebörden för samma sak kan uttryckas på flera olika sätt (2017:335). Därför hade en diskursanalys kunnat bidra med en fördjupning kring vilka diskursiva inriktningar som dominerar i planeringsarbetet - Och jämföra med dominerande ideologiska planeringsinriktningar. Det ska dock tilläggas att jag har influerats en aning av diskursanalys då jag studerat plandokumentet för att strukturera mina olika teman.

4.6 Metodproblem och källkritik

4.6.1 Dokumentstudiens nackdelar

Brister som Denscombe (2018:267) nämner vid användandet av dokumentstudier är att det kan uppstå frågetecken kring vems intressen som presenteras i dokumenten. Detta då det handlar om sekundära data vilka i flera fall kan vara svåra att identifiera. Ett annat problem är att de bygger helt eller delvis på upphovsmannens personliga tolkningar av en situation, och kan därför sakna objektivitet. I min studie har jag helt förhållit mig till offentliga dokument vilka kan ses som trovärdiga eftersom de är autentiska dokument från Göteborg stad och representerar de planer som flertalet involverade aktörer gemensamt kommit överens om. De har således en tydlig kontext, syfte och innebörd.

4.6.2 Fallstudiens nackdelar

En vanlig kritik mot fallstudier i allmänhet är att det ofta kan ställas tvivel till vilken grad förhållanden på en plats replikeras på andra platser - Ifrågasättande av generaliserbarheten i det specifika fallet (DeLyser 2010:75). En brist i min undersökning är att jag inte genomfört en komparativ studie. Fördelen med en komparativ studie är att det tydligt synliggör vilka skillnader och likheter som finns mellan de platser som jämförs. Vilket i sin tur minskar behovet av antaganden och vidare generaliseringar. Det är något som min studie saknar eftersom inget tydligt fall står som motpol eller ligger till grund i en jämförelse fallen emellan. Således kan inga specifika slutsatser dras kring huruvida Sydöstra city / Fredstan sticker ut eller följer samma mönster som förekommer någon annanstans (2010:76). Men som jag har argumenterat för tidigare utgör teorin den tidigare forskning och grunden för vad som i är jämförande i mitt fall. Även om det jag studerar är specifikt för Göteborg centrum, är det samtidigt jämförbart med liknande fall i andra delar av världen där städerna delar kontextuella karaktärsdrag och likheter med Göteborg. Den stora

transformering som skett sedan 1970-talets industristad till hur staden ser ut idag, är en utveckling som delas av andra städer och kan därför vara föremål för generaliseringar.

Denscombe (2018:325) menar även att det vid användandet av kvalitativa metoder finns ett problem i att forskningsfyndens objektivitet kan ifrågasättas. Det då det finns en större risk i kvalitativa studier än i kvantitativa eftersom att forskarens egen identitet, bakgrund och egna övertygelser helt enkelt spelar roll och påverkar i både frambringandet och analysen av data. Det är något jag försökt vara tydlig med genom användandet av en så transparent arbetsmetod som möjligt.

4.6.3 Intervjuernas brister

Vid intervjutillfällena hade jag strukturerat mina intervjufrågor i syfte att styra samtalet till ämnen relevanta för studien. Men eftersom jag använde mig av en semistrukturerad intervju hade respondenten själv möjlighet att styra samtalet och tala om ämnen och frågor som jag inte planerat att avhandla. Jag värderar formatet högt eftersom det finns en stor möjlighet till att halka in på intressanta sidospår, men det ska även sägas att intervjuerna ibland hamnade i riktningar som inte var relevanta för min studie. Det hör säkerligen även ihop med att jag är oerfaren och saknar tidigare erfarenhet av att genomföra intervjuer. Den tydligaste konsekvensen av intervjuformatet var att det skapade merarbete för mig vid transkriberingen av intervjuerna.

En annan nackdel under två av intervjuerna var att de genomfördes med hjälp av uppfinningen telefoni. Avsaknaden av ett personligt möte i samband med intervjun resulterade i att mötena blev upplevelsefattigare till sin karaktär - Och därför mindre innehållsrika, då kroppsspråk och subtila innebörder är svårare att identifiera då så stor del av kommunikationen sker genom kroppsspråket. Det var även en nackdel gentemot min förståelse för hur det ser ut och känns på de platser som respondenterna är verksamma. Generellt är det även svårt vid en telefonintervju att med fullständig övertygelse säkerställa att källan är den hen uppger sig vara, även om risken för det bör betraktas som minimal i mitt fall, kan det vara ett uppenbart källkritiskt problem vid andra tillfällen.

5 Resultat och Analys

5.1 Inledning och förutsättningar

I följande kapitel presenteras och analyseras det empiriska material som dokumentanalysen och intervjuerna genererat. Resultatredovisningen sker först genom en sammanställning av de involverade aktörerna. Vidare följer en övergripande genomgång av temans övergripande uttryck för planeringen av centrala Göteborgs offentliga rum i allmänhet. Därefter följer närmare beskrivningar över dels hur temana explicit tar sig i uttryck i planeringen för Sydöstra city / Fredstan, samt en närmare presentation och analys av hur inblandade aktörer beskriver visionerna och samarbetet under arbetet.

Ursprungstanken med studien var att genomföra samtalsintervjuer med såväl representanter från näringslivet och Göteborg stad. Men vid kontakt med Göteborg stad hänvisades jag ständigt till olika personer, vilka tyvärr aldrig följde upp mina önskemål om att genomföra en eller flera intervjuer. Trots ihärdigt tjat från min sida blev de dessvärre aldrig genomförda. Detta har resulterat i att min resultatredovisning därför blir något haltande i vissa avseenden. Tanken var att jämförelser mellan de olika aktörernas uttalanden skulle utgöra en större del av resultatredovisningen. Men på grund av de uteblivna intervjuerna är istället mer fokus vid innehållsanalysen av plandokumentet, vilket kompletteras av materialet intervjuerna med Hufvudstaden och Vasakronan genererat.

5.2 Involverade aktörer

De aktörer som dominerar i projektet är Göteborg stad, Hufvudstaden och Vasakronan. Men även aktören Business Region Göteborg AB (BRG) förekommer vid ett flertal tillfällen i plandokumentet. Hufvudstaden och Vasakronan är de fastighetsbolag som äger flest fastigheter i området. BRG är en lokal myndighet och arbetar för att skapa förutsättningar för hela regionens näringsliv.

Utöver nämnda aktörer är även fastighetsbolagen Wallenstam och Balder involverade. Dessa bolag äger dock mindre än tre fastigheter i området, och har av den anledningen inte lika framträdande maktpositioner. På grund av studiens omfattning och tidsmässiga begränsningar valde jag därför att fokusera främst vid aktörerna Göteborg stad, Hufvudstaden, Vasakronan och Business Region Göteborg AB i resultatredovisningen.

5.3 Temans övergripande uttryck för Göteborgs offentliga rum

De teman som identifierats genom innehållsanalysen av plandokumentet "ÖP Göteborg stad, 2008" och SBK Göteborg stad, (2008)" är följande: *Konkurrenskraftig stad*. Övergripande tema vilket avser riktlinjer och strategier för stadens utveckling till en attraktiv plats att besöka, etablera och/eller bosätta sig i. *Innerstaden som varumärke*. Enligt detta tema är innerstaden objektet för

stadens platsmarknadsföring, vars funktion i första hand är att ekonomiskt representera staden utåt. *Innerstaden som social mötesplast*. Enligt detta tema är målet att utforma rummet efter invånarnas behov av socialt liv, genom exempelvis stråk, handel och kultur. *Innerstadens historia och estetik*. Avser områdets historiska betydelse för trivsel, estetik och bevarande. Nedan följer en närmare beskrivning av temana.

Konkurrenskraftig stad. Temat grundar sig i stadens historiska utveckling från att ha varit "industridominerat" till att man idag blir "alltmer kunskapsorienterat" och att man nu befinner sig i ett läge där staden ytterligare vill etablera sig genom att erbjuda "goda etableringsförutsättningar för olika företag och verksamheter" (ÖP, 2008:36). Enligt temat beskrivs vikten av att utforma stadsrummen för detta ändamål med syftet att ge staden ett gott ansikte utåt som genererar positiva associationer. Riktlinjerna gör gällande att stadens identitet ska stärkas, i ÖP Göteborg stad (2008) uttrycks vidare att:

"Regioner och städer konkurrerar internationellt och nationellt. Intressant stadsmiljö och god arkitektur är gynnsam för att attrahera människor och kapital. Både tilltalande, väl underhållna vardagsmiljöer och platser och byggnader av mer exklusivt slag bidrar till att visa fram staden och stärker dess identitet. Den stad där invånarna trivs är också intressant att besöka" (ÖP, 2008:56).

Detta visar att inriktningen för stadens utveckling är att stadens offentliga rum bör utformas i syfte att *attrahera människor och kapital*, med hjälp av *platser och byggnader av mer exklusivt slag* vilket sker i syftet att *visa fram staden*. Det är således viktigt att stadens konkurrensmässiga position stärks med hjälp av vad som definierats som attraktiva miljöer. Därigenom önskar man på så vis motivera människor och företag att bosätta sig, etablera sina verksamheter i staden, och att staden är ett attraktivt resmål för turister.

Innerstaden som varumärke. Temat innebär att stadens attraktionsvärde ökar med hjälp av vad staden representerar genom dess geografiskt centrala offentliga rum. Utvecklingen av innerstaden är verktyget i marknadsföringen genom att visa stadens relevans för ekonomiska investeringar. I Översiktsplanen för Göteborg uttrycks att:

"För en levande innerstad med goda möjligheter för näringslivet är tilltalande, väl underhållna stadsrum som stärker citykaraktären är viktiga [...] centrala Göteborg är ett viktigt besöksmål. Det är stadens såväl som regionens största målpunkt" (ÖP, 2008:112).

Från dokumenten står det att utläsa stadens övergripande riktlinjer av att centrum definieras som "målpunkt" och att utvecklingen av innerstaden är nyckeln till att attrahera näringslivet. Till stor del avser aktiviteterna kretsas kring "handel, arbete, boende och förströelse", och området ska utformas i syfte att "skapa förutsättningar för evenemang, kultur och turism" (ÖP, 2008:112). Fokus vid delvis kommersiella ändamål innebär att tillgängligheten är av central betydelse, då det är ett stort flöde av människor på platsen:

“Det finns ett intresse från företag inom exempelvis konsultföretag och andra tjänsteföretag att etablera sig i och nära city, där närheten, tätheten och den attraktiva stadsmiljön ger ett intressant företagsklimat. Göteborgs konkurrenskraft i det här avseendet behöver stärkas ytterligare” (SBK Göteborg stad, 2008:17).

Innerstaden som social mötesplats. Enligt detta perspektiv är stadens sociala liv och starka identitet vad som representerar staden utåt genom den *image* och *atmosfär* man önskar förmedla. Staden marknadsförs således genom det sociala liv som utspelar sig på platsen, vilket innebär att staden utformas för att stimulera trivsel och trygghet genom levande urbana miljöer. Det sociala livet är relaterat till stadens attraktionsnivå, där strävan efter trygga och sociala platser uppnås genom en stad av blandad karaktär. Temat utgår till stor del från Jacobs (2004) om att lättillgängliga och befolkade platser upplevs som tryggare eftersom de innehåller fler sociala mötesplatser, men även för demokratiska och toleranta syften, vilket illustreras genom:

”Närheten mellan människor och möjligheter till möten är stadens styrka och en av dess grundidéer. Platser och gator som är offentligt tillgängliga, väl integrerade i bebyggelsen och utförda med omsorg befrämjar möten i olika former. När vi ser varandra och blir sedda i de offentliga stadsrummen kan toleransen för andra människor öka. Därför är sådana stadsrum viktiga i varje stadsdel för att stärka både den lokala kulturen och Göteborg som social mötesplats i större sammanhang. Centrala Göteborg är mötesplats både för stadens och den omgivande regionens invånare” (ÖP, 2008:56-57).

Det finns således en tydlig relation till platsernas geografiska läge och dess generella attraktionsnivå. Inte minst genom dess sociala liv och identitet.

Innerstadens historia och estetik. Enligt detta perspektiv är det offentliga rummets estetiska utformning det centrala. Innerstadens historiska betydelse ska lyftas fram i syfte att stärka stadens identitet och erbjuda en varierad stadsbild genom olika historiska epoker. Detta anses viktigt för stadens attraktionsvärde eftersom “kulturmiljöer har en stor attraktionskraft och är av påtagligt värde för stadsutvecklingen” och att de därför ska “bidra till ett attraktivt Göteborg” (ÖP, 2008:37). Platsernas historia, arkitektur och kultur är viktiga för trivseln idag, men även för framtida generationer. Samtidigt uttrycks att:

“Spår av stadens historia skapar bilder inom oss av hur stadsdelar sett ut tidigare. Att vardagsmiljöerna är vackra och väl underhållna är grundläggande, men även arkitektur som stadsattraktion har betydelse. En stadsdel kan upplevas som trivsam och levande även om den är sliten. Den kan ge skönhetsupplevelser av kulturellt och socialt slag, utöver de traditionellt visuella upplevelsena.” (ÖP, 2008:56)

Människors emotionella upplevelser är alltså av central betydelse, och att stadens offentliga rum ska utformas för detta. Men det anses viktigt i ett större perspektiv då en väl utformad

stadsmiljö "är ett intressant medel bland många andra att stärka Göteborgs ställning i omvärlden". Det är således för staden viktigt på flera skalnivåer.

5.4 Temanas uttryck i fallet Sydöstra city / Fredstan

5.4.1 Inledning

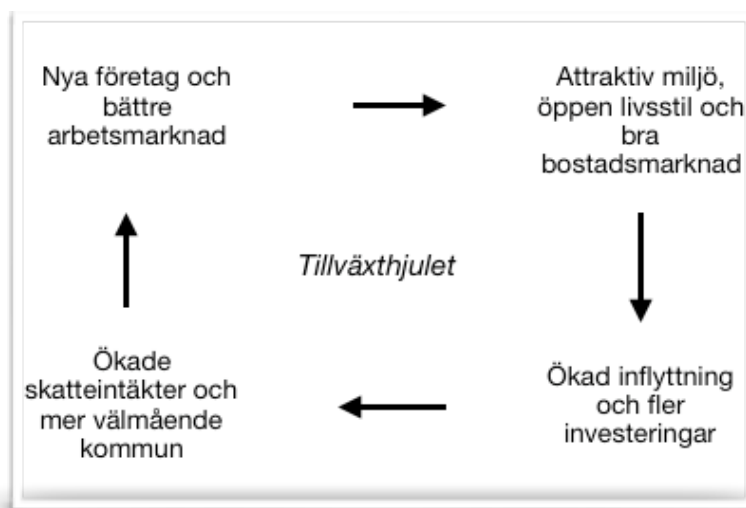
Här följer en närmare redovisning av hur de fyra identifierade temana kommer till uttryck i plandokumentet och genom samtalsintervjuerna om utvecklingen av Sydöstra city / Fredstan. Redogörelsen tar avstamp i vad teoretiskt beskrivs karaktäristiskt för entreprenörsurbanistisk stadsutveckling. Viktigt att ha med sig under resultatredovisningen är att de fyra temana alla är delar av samma helhet. Det är således en hårfin gräns temana emellan, eftersom de representerar olika inriktningar för *hur* utvecklingen av området beskrivs av de olika aktörerna genom plandokument och intervjuer.

Nedan alterneras således resultatredovisningen genom hänvisning till citatutdrag från såväl dokumentanalysen (se "Tabell 2": plandokumentet gällande "Sydöstra city / Fredstan" & "Inom Vallgraven 12") och samtalsintervjuerna med representanter från Hufvudstaden och Vasakronan. Det resultatunderlag som kan relateras till diverse tema presenteras löpande inom de fyra temana.

5.4.2 Fallet Sydöstra city / Fredstan

Temana *konkurrenskraftig stad* och *historia och estetik* är av övergripande karaktär. Detta eftersom de i någon mening utgör premisserna för hur städer agerar översiktligt, men även hur strategierna formas av de rumsliga förutsättningarna på platsen. Det vill säga att stadens önskan om att vara konkurrenskraftig leder till vissa strategier, hur dessa sedan utformas är delvis beroende av platsens historiska och kulturella innehåll och betydelse. Samt de lagar och regler som finns därtill. Däremellan representerar ekonomiska och sociala inriktningar handlingsmodeller som generellt kan appliceras även på andra platser.

Konkurrenskraftig stad uttrycks som övergripande tema och utgör bakgrunden till varför utvecklingen av Göteborgs stadskärna städer ser ut som den gör idag. Temat kan relateras till David Harveys (1989) teorier och begrepp gällande *entreprenörsurbanistisk stadsutveckling*. Studiens empiriska material visar att aktörernas visioner och intressen för Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum, är att området utgör ett objekt för stadens skapande av mervärde. Detta är något som härrör ur stadens intresse av ökat attraktionsvärde, och går hand i hand med näringslivets strategier om ökade bytesvärde. Temat *konkurrenskraftig stad* kommer således inte till uttryck på samma sätt som i översiktsplanen, utan Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum är snarare ett verktyg i strategierna om att generera ökad tillväxt. "Figur 4" illustrerar hur aktörerna resonerar samt hur det hör ihop med visionerna om en attraktiv stad:

Figur 4 : "Tillväxthjulet" (Business region Göteborg, 2019, författarens egen version).

Business Region Göteborg AB (BRG) är en lokal myndighet och arbetar "för att skapa förutsättningar för hela regionens näringsliv" (BRG, 2019 [www]). De anser att utvecklingen av Sydöstra city "är i linje med regionens övergripande strategi att stärka Göteborgs stadskärna" (SSC, Göteborg stad, 2017b:13). Strategierna för att öka stadens attraktivitet genom att stärka Sydöstra city är relaterade till ekonomiska, sociala och historiska/kulturella värden. Följande utdrag visar aktörernas samlade bedömning gällande området potential att utvecklas som offentlig rum:

"Sydöstra city är inte bara en lokal stadsdel för de som bor eller arbetar här utan fungerar även som passage, mötesplats, kommersiell målpunkt och turistattraktion för hela staden, regionen och övriga världen. Det innebär att väldigt många funktioner ska samsas på en relativt begränsad yta. I befintlig bebyggelse och struktur finns dock potential att utveckla och stärka näringslivet och kommersen genom att verka för en flexibel användning, bygga in arkader, öppna upp bottenvåningar, omvandla och effektivisera bebyggelsen och addera tillägg där detta anses lämpligt i förhållande till de kulturhistoriska värdena" (SSC, Göteborg stad, 2017b:52).

I utdraget förekommer begrepp som *passage, mötesplats, kommersiell målpunkt, turistattraktion* för staden, regionen och övriga världen. Samt att det finns potential att *utveckla och stärka kommersen*. Detta visar områdets betydelse lokalt och på regional nivå, men även att utvecklingen är relevant för staden i ett internationellt perspektiv - som *kommersiell målpunkt*. Utdraget visar även perspektiven om *bytesvärde* och *bruksvärde*, och att det finns eventuella meningsskiljaktigheter gällande områdets utveckling. Det uttrycks i något nedtonade formuleringar genom att väldigt många funktioner ska *samsas* på en *begränsad yta*, samt att omstruktureringen kan ske där det anses *lämpligt* i förhållande till de *kulturhistoriska värdena*. Att området ska utformas för *flexibel användning*, med öppnande av *arkader* och *bottenvåningar* relateras till att *stärka kommersen*. Det faktum att människor faktiskt *bor* i stadsdelen framstår inte som prioriterat.

Det är således möjligt att skönja en hierarkisk indelning gällande vilka värden och funktioner som prioriteras i utvecklingen av Sydöstra city / Fredstan. Det visar sig ytterligare genom resultatredovisningen.

Strategierna för staden som *konkurrenskraftig* är övergripande relaterat till att platsen signalerar goda associationer för människor och företag. I planeringen av Sydöstra city / Fredstan uttrycks det konkret genom att området ska vara representativt för staden som kommersiell målpunkt och turistattraktion. Platsens utformning vilar således på inriktningen av detta. "Tabell 3" visar hur de olika temana är relaterade till varandra och hur de används genom offentlig-privata samarbeten. Det vill säga hur de olika aktörernas idéer, intressen och visioner förenklat uttrycks genom teoretiska begreppen. Samt hur de gemensamma metoderna översiktligt behandlas.

Tabell 3: Aktörernas gemensamma idéer, intressen och visioner. Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum genom fyra identifierade teman:

Teman	Göteborg stad perspektiv	Näringslivet perspektiv	Gemensamma "metoder"
Konkurrenskraftig stad	Ökade skatteintäkter, ökat bytesvärde & bruksvärde	Ökat bytesvärde - kapitalackumulering	Entreprenörsurbanism platsmarknadsföring
Stadskärnan som varumärke	Varumärkesbyggande, skatteintäkter	Etablera "Fredstan", öka värdet på fastigheter, attrahera stora varumärken, ökad handel	Kommersiell gentrifiering: platsen som konsumentupplevelse, homogenisering
Stadskärnan som social mötesplats	Bostäder, sociala mötesplatser, stråk, trivsel, trygghet	Premiumkänsla, "helt och rent", stråk	Stråkutveckling, imaginerings
Stadskärnans historia, estetik och utformning	Trivsel, bevarande, identitetstärkande & säljande	Modernitet, locka stora varumärken	Framhäva historiska passager

Temat *stadskärnan som varumärke* innebär att området som offentligt rum ska utformas med bakgrunden av att dess innehåll ekonomiskt representerar staden. Bussens Region Göteborg AB (BRG) beskriver att en utveckling av Sydöstra city är nödvändig eftersom "kärnans främsta roll i regionen är att vara en samlade mötesplats för handel, kultur och verksamheter" (PSC, Göteborg stad, 2017a:13). Det vill säga att det som förmedlas således bör vara attraktivt för näringslivet och

människor att nyttja platsen. Sydöstra city / Fredstan blir enligt detta perspektiv ett starkt medel för att stärka stadens attraktionsnivå. Vad som karaktäriserar visionerna och planerna för området är dess innehåll av kommersiella verksamheter. För själva utvecklingen i Sydöstra city / Fredstan beskriver Göteborg stad att näringslivet stod som initiativtagare till projektet:

“Göteborgs stad äger viss mark i området, men en stor del mark är i privat ägo. Dokumenten har därför utformats i syfte att bemöta förfrågningar från olika privata fastighetsägare om att få utveckla stadsdelen genom såväl ny-, om- och tillbyggnation” (PSC, Göteborg stad, 2017a:4).

Det är alltså inte kommunen som påbörjat planerna om att utveckla området ytterligare, utan fastighetsbolagen Huvudstaden och Vasakronan (se bild 3, s.6). Bolagen har tillsammans gjort omfattande köp av fastigheter i området och beskriver att:

“Vi har en gemensam vision om att lyfta stadsdelen och tillsammans med staden och övriga fastighetsägare göra det till en mer attraktiv plats.” (Hufvudstaden [www.]

I de två separata samtalsintervjuerna med Fredrik Ottosson (Hufvudstaden) och Jörgen Törnqvist (Vasakronan) uppgav de att starten för projektet grundade sig i den gemensamma bedömningen att området hade en “slumrande potential”. Samarbetet utvecklade sig därefter till att gemensamt skapa en “myllrande stadsdel full av shopping, kultur och arbetsplatser” (Intervju, 8/5-2019). Utvecklingen av Sydöstra city / Fredstan är således resultatet offentlig-privata samarbeten. Kommunens roll i sammanhanget är att de utifrån fastighetsbolagens önsknings om “ny-, om- och tillbyggnation”, utforma program och detaljplaner för framtida beslut. Utformningen av Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum är därför relaterat till hur fastighetsbolagen önskar utveckla området, anpassat efter deras syften och ändamål. Jörgen Törnqvist uttrycker följande:

“Om man ska ta det ur ett fastighetsperspektiv så kan man väl konstatera att det är en affärsekonomisk baktanke med att göra det. Man vill utveckla områdena för då vet man att fastigheternas värde ökar, och det blir en mer attraktiv stadsdel. Det blir mer positivt för de som äger fastigheter i området” (Intervju, 2/5-2019).

Det kan därför tolkas att målet är ökade värden på fastigheter, och att metoderna för att nå dit är att utveckla området till en “myllrande stadsdel”. Vad som kan skönjas är att de översiktliga riktlinjerna om att innerstaden ska generera liv och rörelse och att området på så vis stärks och de funktionerna som premieras är relaterade till handel och konsumtion.

En viktig förutsättning för områdets attraktionsnivå är dess tillgänglighet, vilket gäller för såväl kundunderlag till butikerna och de som arbetar i området. Göteborg stad anser det viktigt att det finns boplatser även i kommersiellt och kulturellt präglade stadsmiljöer, då det är bra för regionens tillväxtpotentialer. Med en attraktiv innerstad stärks stadens karaktär, vilket anses locka såväl företag som privatpersoner. I Sydöstra city / Fredstan bedöms förbättringspotentialen för detta

vara hög, då området präglas av låg boendetäthet, vilket har negativ effekt för hur området upplevs: "Ett större inslag av bostäder krävs för att kunna skapa aktiva offentliga rum och platser i framtiden" (SSC, Göteborg stad, 2017b:52).

Intervjuerna med Fredrik Ottosson (Hufvudstaden) och Jörgen Törnqvist (Vasakronan) visar att aktörerna önskar en stadskärna som mötesplats för "handel, kultur och verksamheter". Detta i kombination med att allt färre fastighetsägare äger allt fler fastigheter i området gör att strategierna för platsens offentliga rums innehåll och utveckling anpassas därefter.

Förutsättningarna för att området ska vara en levande plats är relaterat till att det bor människor i området, och bidrar till vilken upplevelse och atmosfär som präglar de offentliga rummen.

Törnqvist menar att det är viktigt då de vill ha en levande stadsdel med internationell prägel som "är på gränsen till premiumkänsla [...] det ska kännas att man är i Göteborg centrum" (Intervju; 2/5-2019).

Det menar Törnqvist hör ihop med att dagens konsumenter i regel inte behöver ta sig till en fysisk butik för att handla. Målet är att skapa "en attraktionskraft som gör att det blir intressant". Fredrik Ottosson menar att detta uppnås genom strategier som sträcker sig långt bortom deras egna fastigheter, eftersom områdets helhetsintryck är av central betydelse: "Vi försöker jobba brett och ta ansvar över hela området och inte bara runt vårt eget hus" (Intervju; 8/5-2019).

Det kan således relateras till tanken att individens vistelse i Sydöstra city / Fredstan i sig är en konsumentupplevelse. Vilket leder in på nästa tema om *stadskärnan som social mötesplats*.

Enligt temat *stadskärnan som social mötesplats* är det sociala liv som utspelar sig på platsen representant för staden utåt. Individerna som rör sig i området utgör därmed målgruppen som platsen anpassas efter. Aspekter som trivsel och trygghet är centrala då strävan efter sociala möten och liv och rörelse är vad staden vill stimulera. Tanken är att det sociala livet är en viktig del i stadens identitetsskapande om vad staden vill förknippas med. Fokus för att stimulera, etablera och bibehålla ett trivsamt och myllrande stadsliv är därför vid *trivsel* och *trygghet*. Perspektiven för hur detta uppnås skiljer sig aningen mellan aktörerna. Men det gemensamma målet är att området ska vara levande under hela dygnet. De två huvudkategorierna för hur aktörerna beskriver att trivsel och trygghet skapas är genom tillhandahållandet av en blandning av *kommersiella och icke-kommersiella verksamheter*, samt genom *stråkutveckling*.

Kommersiella/icke-kommersiella verksamheter. Göteborg stad beskriver att det är viktigt att planeringen av Sydöstra city / Fredstan "inte bara fokuserar på kommersiella verksamheter", utan att området även fylls av funktioner som "kontor och arbetsplatser öppna för allmänheten". Eftersom de menar att detta i kombination med bostäder, butiker och restauranger "kan ge liv åt stadsrummet" (SSC, Göteborg stad, 2017b:50). Ett annat exempel förslag av icke-kommersiell karaktär avser Stadsbibliotek 300m² som snart förmodas stängas (se bild 5 , vilken visar fasaden till Stadsbibliotek 300m²):

“Hit kommer människor från hela staden, turister och andra som tillfälligt vistas i Göteborg. Utifrån en inkluderingstanke är denna mötesplats av stor vikt för att citykärnan ska upplevas tillgänglig för alla och bör permanentas och utvecklas. I detta butikstäta område bör lämnas utrymme för icke-kommersiella mötesplatser – såväl inomhus som utomhus” (Tjänsteutlåtande, Göteborg stad, 2018:2)

Bild 5 - Fasad till stadsbibliotek 300m2. Källa google maps [www.] 2019.

Det är således tydligt att “inkluderingstanken” är betydelsefull för stadens identitet, och att Göteborg stad vill signalera tillgänglighet och öppenhet. Det verkar emellertid vara en prioriteringsfråga, då Fredrik Ottosson på Hufvudstaden (fastighetsbolaget som äger lokalen för bibliotek 300m2), anser att det är upp till kommunen själva att prioritera: “Jag anser att kultur är viktigt för en attraktiv stadsmiljö. Om även kommunen tycker det är viktigt och vill ha ett bibliotek i de absolut mest centrala delarna måste man prioritera resurser till detta”. Ottosson vidareutvecklar att han vill se icke-kommersiella verksamheter i området, då det är värdefullt för stadens invånare (Intervju, 8/5-2019). Kommunens allmänna riktlinjer om varierande innehåll i stadsrummet ses alltså som en prioritetsfråga från fastighetsbolagen. Vad som kan tolkas från Ottossons uttalande är att lokalernas faktiska innehåll inte kommer i första hand, utan snarare att hyrestagaren kan betala för sig.

Stråkutveckling. I fråga om stråkutveckling beskriver Göteborg stad att: “Den attraktiva staden byggs upp av platser sammanlänkade med naturliga gångstråk”. Samt att det sociala liv som utspelar sig ska präglas av trivsel och det uppnås genom att området upplevs som tryggt under alla dygnets timmar. Det råder konsensus kring att aktivitetsnivåerna i området måste vara

förhållandevis höga även efter att butikerna har stängt (PCS, Göteborg stad, 2017b:56). Nulägesbeskrivningen gör gällande att områdets huvudstråk i princip är folktomma nattetid, vilket resulterar i att området upplevs som otryggt (se figur 1 & 2, s.6). Strategier för att utveckla stråken utgör därför en stor del av innehållet i såväl plandokumentet som intervjuerna. I plandokumentet beskrivs vikten av att området får en större variation i av dess innehåll:

“Området har i dagsläget en låg boendetäthet men en hög täthet gällande arbetsplatser. Det finns relativt god variation på utbud i stadsdelen även om handel dominerar vilket leder till att området framförallt är befolkat dagtid och kan upplevas som otryggt kvälls- och nattetid.” (PSC Göteborg stad, 2017b:18)

Detta bedöms vara ett problem som karaktäriserar Sydöstra city, särdeles på grund av dess “monofunktionella karaktär av handel”. Det är negativt för människor som ska ta sig till och från de viktiga målpunkterna Centralstationen och Brunnsparken. Strategierna om att få bukt med problemet handlar till stor del om att “tillvarata den mänskliga skalan” eftersom “upplevelsen i ögonhöjd är avgörande för vilka stråk vi väljer att röra oss längs. Variationen längs stråken bidrar till en rikare upplevelse.” Det bedöms därför viktigt att utveckla stråk och platsers olika karaktärer, vilket bedöms stärka områdets identitet (PSC, Göteborg stad, 2017b:29). Vid intervjuerna med näringslivet uttrycker de sina metoder i mer kommersiell riktning. Jörgen Törnqvist (Vasakronan) beskriver varför de jobbar för stråkutveckling och renhållning:

“Vi vill ha en levande stadsdel, en citystadsdel med internationell prägel, det ska vara hög trendfaktor. Det ska vara på gränsen till premiumkänsla ... Att vi hela tiden jobbar för att rensa upp gatorna och göra fräschare stråk och bättre renhållning är för att det ger attraktiva miljöer som gör att folk vill stanna och vara i dessa områden. Om folk vill vara i områdena så stiger hyrorna och det är lättare att genomföra etableringar osv. Det är liksom en uppåtgående spiral” (Intervju; 2/5-2019).

Jörgen Törnqvist beskriver vidare att kommunen och näringslivet gemensamt utvecklat dessa strategier i samarbetet med organisationen “Trygg och vacker stad”, men att organisationen lagts ned efter riksdagsvalet 2018. Det råder i dagsläget oklarheter kring vilka som tar över dess roll. Att Göteborg stad ansvarar för hela stadens utveckling innebär att de inte kan vara lika delaktiga i utvecklingen av innerstaden, menar Törnqvist. Näringslivet däremot, har fördelen att kunna arbeta mer långsiktigt: “Vi har ett koncentrerat fokus på de områdena som är våra, och kan tänka oss att investera i saker som inte är våra eftersom vi tror det gynnar oss i längden” (Intervju; 2/5-2019). Utvecklingen är relevant då det redan i ett samverkansavtal för “Trygg, vacker stad” år 2004 beskrevs följande:

“Göteborgarna, fastighetsägare och näringsidkare har alla glädje av att Göteborg utvecklas på ett positivt sätt. Göteborg stad har genom trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret och Park-och Naturförvaltningen hittills samverkat framgångsrikt, både idémässigt och ekonomiskt, med enskilda

fastighetsägare och köpmän vid upprustning av gator och torg i Göteborg ... En gemensam vision är att: Genom samverkan ska Göteborg alltid ses som den självklara mötes- och handelsplatsen i regionen och som ett starkt varumärke.” (Trygg, vacker stad samverkansavtal, 2004).

I det numera lämnade avtal kan vi idag se en intressant utveckling. Dels eftersom projektet idag övergivits på grund av 2018 års valresultat, och att det tydligt visar på hur staden och näringslivet därefter arbetat gemensamt med “upprustning av gator och torg”. Det faktum att strategierna redan 2004 fanns utstakade har sannolikt haft stor betydelse för hur Sydöstra city / Fredstan kommit att utvecklas. Det säger även mycket om vilka grundläggande idéer och visioner som finns. Det i form av att *alla* har glädje av en positiv utveckling av Göteborg som ett *starkt varumärke*. Detta är i linje med att staden och näringslivet har det gemensamma intresset av att tillhandahålla hela och rena miljöer, vilka syftar till att skapa en särskild atmosfär och känsla i området. Hur detta samarbete kommer att formas framöver är således intressant att följa vidare.

Temat *historia och estetik*. I plandokumentet och genom intervjuerna framställs Sydöstra city / Fredstan som “bärare av Göteborgs historia och unika identitet” i stadens framtida utveckling (PSC, 2017a:4). Rummets fysiska utformning ska vara estetiskt tilltalande och attraktivt att vistas i. Här är det rummet i sig som är huvudaktören. Vad rummet representerar är relaterat till en form av rekreationell betydelse för dess besökare och invånare, där rummets estetiska attribut är av stor relevans. Flera delar av Sydöstra city / Fredstan är av riksintresse, vilket innebär att: “Riksintresset tillåter att staden utvecklas med kulturmiljö som en tillgång och under förutsättning att uttrycket inte förvanskas”(Perukmakaren, Göteborg stad, 2018:3). (Se bild 2, s.6 och bild 4, s.7).

Utvecklingspotentialen för området bedöms trots allt vara hög, men om strategierna för detta råder det delade meningar om. I ett tjänsteutlåtande från kulturnämnden (2018) delges följande:

“Det är viktigt att riksintresset kulturmiljö Göteborgs innerstad ges tolkningsföreträde. Detta för att det här är ett område som tydligast berättar om stadens tidiga historiska utveckling med synliga 1600- till 1800-tals karaktärsdrag. Kvarterets fysiska struktur uttrycker olika element såväl för riksintresset som för enskilda byggnader av kulturhistoriskt intresse.” (Tjänsteutlåtande, Göteborg stad, 2018:6).

Det är således en diskussion gällande till vilken grad området fysiskt kan förändras utan att skada historiskt värdefull arkitektur. Fastighetsbolaget Hufvudstaden uttrycker följande i Samrådsredogörelse för Sydöstra city (2017) hur de anser att området bör utvecklas:

“Området ska signalera framgång, modernitet och god arkitektur i kombination med respekt för de historiska miljöerna, detta är centralt för att internationella modekoncept ska vara intresserade av området [...] Området behöver få en egen identitet som bygger på ovanstående parametrar” - (SSC, 2017:19-20).

Business Region Göteborg AB (BRG) frågar vem stadskärnan [Sydöstra city] är till för:

“Skall den utvecklas mot en turistidyll med högt bevarandevärde och boende för ett fåtal eller ska den utvecklas till ett levande centrum för hela regionen? BGR anser att det historiska riksintresset måste ställas mot särintresset att utveckla Göteborgsregionen. BRG ser helst att handel, hotell, kultur och kontor stärks i området ... city behöver stärkas, idag saknas ett varierat utbud och ytor för unik handel.” (SSC, 2017:13).

Vad de tre citatutdrag ovan illustrerar är svårigheterna med att utveckla ett område som uppfyller kraven om ekonomiska, sociala och estetiska önskemål från flera olika aktörer. När dessutom historiskt värdefull arkitektur och bebyggelse blandas in i leken uppstår svåra frågor att hantera. Vid utvecklingen av Sydöstra city / Fredstan visar plandokumentet och intervjuerna att vägen fram är en form av “bevarande genom kommersiella metoder.” Detta illustreras inte minst genom att de historiska epokerna i staden allt som oftast beskrivs som “identitetstärkande” och “trivselhöjande”. Det visuella är således det högst värderade. Att staden har “karaktär” och kan läsas genom flera olika epoker definieras som positivt ur ett platsmarknadsföringsperspektiv. I detaljplanerna för Inom Vallgraven 12 (2019) beskrivs att “historiska passager” ska öppnas upp och tillgängliggöras för allmänheten, vilket ska öka trivselnivåerna. Det visar på att delar av staden som är kulturellt värdefulla kan utnyttjas än mer genom att ytterligare lyftas fram för allmänheten.

5.5 Sammanfattning av resultat

5.5.1 Aktörer och övergripande strategier

Aktörer. De mest framträdande aktörerna som arbetar med utvecklingen av Sydöstra city / Fredstan är Göteborg stad, Hufvudstaden och Vasakronan. Men även aktörer som Business Region Göteborg AB har inflytande i hur de anser att området bör nyttjas och utvecklas i syfte att stärka staden och regionens tillväxtpotentialer.

Övergripande strategier. Vid innehållsanalysen av plandokumentet ÖP Göteborg stad (2008) och SBK (2008) identifierades fyra övergripande teman för hur planeringen och utvecklingen av Göteborgs centralt benägna offentliga rum beskrivs: *Konkurrenskraftig stad*, *innerstaden som varumärke*, *innerstaden som social mötesplats* och *historia och estetik*. De översiktliga plandokumentet visar att Göteborgs översiktliga utvecklings- och planeringsstrategier kan relateras till teorier gällande konkurrens mellan platser och platsmarknadsföring. Samt att staden bör arbeta i syfte att ytterligare motivera näringslivet att etablera sina verksamheter i innerstaden.

5.5.2 Teman uttryck för Sydöstra city / Fredstan

Konkurrenskraftig stad. Temat kommer främst till uttryck via de andra temana. Att staden vill vara konkurrenskraftig kan enligt Harvey (1989) ses som en lösning på fordismens kris. I Göteborg visar sig detta inte minst genom offentlig-privata samarbeten. Här är utvecklingen av Sydöstra city till ett kommersiellt handelscentrum, vilket man från näringslivets sida önskar namnge “Fredstan”, är ett

talande exempel på entreprenörsurban stadsutveckling.

Innerstaden som varumärke. Enligt detta tema ska Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum utformas som koncept med bakgrunden av att dess innehåll ekonomiskt representerar staden. Innerstaden har rollen av att vara en samlande mötesplats för handel, kultur och verksamheter av olika slag. Lefebvre (2003) menar att stadens offentliga rum utvecklats till att bli själva objektet för skapandet av mervärde. I fallet Sydöstra city / Fredstan syns dessa tendenser i form av att området i allt högre grad kommersialiseras. Det kan även relateras till Gabrielsson (2006:42) som menar att den materiella kulturen inte bara representerar de sociala strukturerna utan "också upprätthåller och formar den". Vidare ger Göteborg stad uttryck för att de önskar att det byggs fler bostäder i området, något som näringslivet hittills inte visat lika stort intresse för, men det återstår att se. Den generella önskan om att öka stadsdelens attraktionsvärde riktas till att öka aktiviteten i området över hela dygnet.

Innerstaden som social mötesplats. Enligt detta tema är offentlig-privata samarbeten nyckeln till områdets utveckling, och att man likställer hög social aktivitetsnivå med trygghet och attraktivitet. Trygghetstanken kan relateras till Jacobs (2004) om att en blandad stad med hög aktivitetsnivå också upplevs som trygg. Vad som karaktäriserar situationen i Sydöstra city / Fredstan är att stor del av fastigheterna är i privat ägo. Vilket innebär att privata aktörer är de främsta pådrivarna för områdets utveckling. Aktörernas gemensamma mål om ökad trivsel och trygghet resulterar framförallt i stråkutveckling och renhållning. Detta är i linje med idén om att attraktiva och välordnade innerstadsmiljöer är viktigt, då det anses stärka områdets identitet. Det kan relateras till Ruthheiser (1996) teori om imaginering och Gonzalez & Waley's (2013) teorier om etablerandet av miljöer som i sig själva är en konsumentupplevelse.

Att området anpassas för stråk och gångtrafik innebär att trivsel och känslan av gemenskap ökar bland besökarna. Det resulterar även i att gränserna mellan det allmänna och det privata suddas ut, till förmån för det kommersiella. Det offentliga rummets utformning blir därefter i första hand efter fastighetsbolagens uttalade intresse av ökande bytesvärden. Det kan relateras till såväl Mitchell (1995) och Brenner et al. (2012). Att området i så stor utsträckning anpassas för kommersiella ändamål ställer frågor gällande vilka målgrupper Sydöstra city / Fredstan är till för. Vikten av att innerstaden är kommersiellt attraktiv och representativ verkar i någon mening skapa behovet hos aktörerna att ytterligare kontrollera området. Även detta påverkar den sociala representationen i form av de aktiviteter som faktiskt tillhandahålls. Aspekter som i förlängningen speglar vilka människor som indirekt inkluderas som "önskvärda" i området, och kan relateras till Zukin (2009) teorier om förskjutning och/eller utbyte av konsumentmålgrupper.

Historia och estetik. Även detta ett övergripande tema. När aktörerna talar om Sydöstra city finns dels perspektiven av att området måste bevaras, och att viss bebyggelse är av riksintresse. Men det finns även starka åsikter att det är för stadens bästa att området anpassas sig efter de kommersiella

och konkurrensmässiga krav som anses viktiga att bemöta. Och att det bör prioriteras framför bevarandet. Det tydligaste spåret är emellertid en form av "mellanväg" där rummens fysiska och estetiska attribut fyller en viktig funktion för invånarnas rekreationsbehov. Kultur och historiskt arv är något som både kan bevaras och säljas samtidigt, då det fyller en viktig trivselfunktion. Vilket också bedöms vara viktigt för stadens attraktivitet.

6 Slutsatser & Reflektioner

6.1 Slutsatser

Syftet med studien var att undersöka hur offentlig-privata samarbeten påverkar Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum i Göteborgs innerstad, och studien utgick från frågeställningarna:

- Vilka aktörer och intressen är det som främst kommer till uttryck i projektet Sydöstra city / Fredstan?

- Vilka idéer och visioner om Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum uttrycker aktörerna?

De främsta aktörerna som kommer till uttryck vid arbete med Sydöstra city / Fredstan är Göteborg stad, Vasakronan och Hufvudstaden. Men även andra organisationer som Business region Göteborg AB och mindre privata aktörer, främst i form av fastighetsägare, är även de involverade i varierad utsträckning. Men eftersom jag valde att fokusera vid de aktörer med störts inflytande, valde jag att begränsa studien till de fastighetsbolag som äger tre eller fler fastigheter i området.

Utöver detta är en andra slutsats att metoderna för hur Göteborg stad och näringslivet samarbetar visar på tydliga likheter med vad David Harvey (1989) beskriver som entreprenörsurbanism. Främst genom att kommunen och näringslivet samarbetar i syfte att gemensamt skapa en attraktiv stad vilken kan attrahera människor och företag att etablera sig i staden. Detta tar sig i uttryck främst genom hur stadens sociala liv representerar staden utåt. Stor vikt är vid att gemensamt skapa en trivsam stadsdel som människor och företag vill leva och frodas i tillsammans.

En tredje slutsats är att när de gemensamma strategierna "fungerar", tenderar de att påverka de offentliga rummen till att bli av mer exklusiv karaktär. Fastighetsbolagens intresse är att skapa en särskild atmosfär av "premiumkänsla", vilket i längden påverkar Sydöstra city / Fredstan som offentligt rum. Detta visar även på att fastighetsägarna har en nyckelroll i projektet, då de är de främsta pådrivarna i utvecklingen. Fastighetsbolagen Hufvudstaden och Vasakronan är de största aktörerna med ambitionen att marknadsföra stadsdelen, och utvecklingen av området blir därför till stor del beroende av bolagens långsiktiga strategier och visioner om att utveckla området till ett kommersiellt handelscentrum. Vikten av att innerstaden är kommersiellt attraktiv och representativ verkar i någon mening skapa behovet hos aktörerna att ytterligare kontrollera området. Detta riskerar att ge negativa konsekvenser för den sociala representationen. Det genom vilka aktiviteter som faktiskt tillhandahålls. I förlängningen kan det påverka vilka människor som indirekt inkluderas som "önskvärda", och utvecklingen kan ha en negativ påverkan på människors rätt till staden.

En möjlig skiljelinje rörande visionerna för områdets framtida utveckling avser inriktningen mot ökat bytesvärde eller bruksvärde. Göteborg stad har ett bredare ansvar om att utveckla en stad för alla. Därför är det möjligt att antaga att om kommunen hade haft resurser att på egen hand

finansiera utvecklingen av Sydöstra city, kanske fokus hade varit mer vid att tillhandahålla offentliga rum av mer icke-kommersiell karaktär. Det är dock svårt att hävda detta med bestämdhet, men spår av detta står att finna i plandokumentet.

6.2 Reflektioner

Mina personliga reflektioner kring studiens resultat är att utvecklingen från ett forskningsperspektiv ofta beskrivs i alarmerande ordalag. Fokus är ofta vid att medborgarnas demokratiska rättigheter urholkas på grund av en tilltagande kommersialisering av innerstadens offentliga rum. Jag tror att dessa varningssignaler bör tas på allvar. Det kan sannerligen ifrågasättas huruvida en tillvaro enbart präglad av vinstjakt är eftersträvansvärd. Det är iögonfallande ofta begrepp som "levande stad" och "myllrande gator" likställs med konsumtion. Mitt personliga antagande är att det finns alternativa tillvägagångssätt för att uppnå likande positiva associationer, utan att indirekt exkludera stora delar av befolkningen.

En annan reflektion är gällande tendensen av att dessa vinstdrivande bolag gärna beskrivs som aningen "onda", eller åtminstone i negativa och svartmålande ordalag, är även det en smula anmärkningsvärt. Jag tror knappast att vi har med ondsinta aktörer och göra, det är snarare situationen av att kommunen i allt högre grad säljer av fastigheter och mark till privata aktörer. Det är i grunden neoliberala marknadsstrategier som skapar situationen. Inte att entreprenörer ser möjligheter till att göra bra affärer. Det bör således enligt mitt tycke vara prioriterat dels på nationell politiskt nivå, samt att kommunen ansvarar för att bibehålla attraktiva offentliga rum i innerstaden. Rum som som klarar av att tillhandahålla, eller åtminstone balansera en mer icke-kommersiellt utformad innerstad.

Avslutningsvis finns det ett par frågor som studien av olika anledningar inte har berört. Dels på grund av att de ligger i framtidens ovisshet, och dels att studiens avgränsningar inte möjliggjorde närmare uppföljning för min del. I första hand tänker jag att det i framtida forskning är relevant att följa upp hur Göteborg stad och näringslivet fortsätter sitt samarbete i utvecklingen av Sydöstra city / Fredstan. I dagsläget finns det inga detaljplaner bortsett från kvarteret "Inom Vallgraven 12". Det vore därför intressant att vidare studera hur kommande utveckling rörande exempelvis bostäder bemöts från näringslivet, samt vad som ersätter projektet "Trygg vacker stad". Kommer näringslivet att prioritera byggandet av fler bostäder i Sydöstra city/ Fredstan? Vart och för vem i så fall? Tar näringslivet över ansvaret för renhållningen av Sydöstra city / Fredstan? Vad får det i såfall för konsekvenser för områdets offentliga rum?

En annan relevant forskningsinriktning är den gällande kommersiell gentrifiering och homogenisering. Det är aspekter som jag gärna hade behandlat mer i min uppsats, men var tvungen att prioritera bort. Det faktum att hyrorna ökar i nyrenoverade lokaler tenderar att skapa problem för mindre näringsidkare att fortsätta driva sina verksamheter. Ett problem som större

varumärkeskedjor och bolag kanske inte har på samma sätt. En utveckling som på många håll inneburit att välkända och stora varumärken dominerar i större städers centrumområden. Det är en situation som kan vara negativ för mångfalden. För framtida studier är det således relevant att studera utvecklingen vidare i Sydöstra city / Fredstan.

Källförteckning

Primärkällor

Göteborg stad (2004) - *Trygg, vacker stad. Samverkansavtal Dnr 0491/04*

Göteborg stad (2008) - *Stadsbyggnadskvaliteter Göteborg. Om stadens utformning.*

Göteborg stad (2008) - *Göteborgs översiktsplan*

Göteborg Stad (2017a) - *Samrådsredogörelse Sydöstra city*

Göteborg Stad (2017b) - *Program Sydöstra city*

Göteborg Stad (2018) - *SKA/SKB - Detaljplan för utveckling inom Vallgraven 12*

Göteborg stad (2018) - *9 kv Perukmakaren mm, EII 3054*

Göteborg stad (2019) - *Planbeskrivning Sydöstra city*

Hufvudstaden

Samtalsintervju: 8/5-2019

Vasakronan

Samtalsintervju: 2/5-2019

Sekundärkällor

Alvesson, Mats, and Kaj Sköldberg. (2017). *Tolkning Och Reflektion : Vetenskapsfilosofi Och Kvalitativ Metod*. Tredje Upplagan ed. Print.

Cullen, Gordon (2006). *The concise townscape*. Oxford: Elsevier

DeLyser, D., Herbert, S., Aitken, S., Crang, M., & McDowell, L. (2010). *The SAGE handbook of qualitative geography*. London: SAGE.

- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken : För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (Fjärde upplagan ed.).
- Donald T. Campbell. (1975) "Degrees of Freedom and the Case Study," *Comparative Political Studies* 8: 1, 1975, s. 179, 191.
- Flyvbjerg, Bent, and Ebooks Corporation. *Making Social Science Matter Why Social Inquiry Fails and How It Can Succeed Again*. Cambridge: Cambridge UP, 2001. Web.
- Franzén, M., Hertting, N., & Thörn, C. (2016). *Stad till salu : Entreprenörsurbanismen och det offentliga rummets värde*. Göteborg: Daidalos
- Gehl, Jan (2006). *Life between buildings*. 6:e upp. Köpenhamn: The Danish Architectural Press.
- Gonzalez, S., & Waley, P. (2013). Traditional Retail Markets: The New Gentrification Frontier? *Antipode*, 45(4), 965-983.
- Harvey, D. (1989) 'From managerialism to entrepreneurialism'. *Geografiska Annaler, Series B Human Geography*, 71(1), pp. 3–17.
- Harvey, D. (2006) *Spaces of Global Capitalism*. London: Verso.
- Harvey, D. (2012) *Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution*. London: Verso.
- Kvale, S., Brinkmann, S., & Torhell, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2. uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Mitchell, Don. "The End of Public Space? People's Park, Definitions of the Public, and Democracy." *Annals of the Association of American Geographers* 85.1 (1995): 108-33. Web.
- Thörn, Catharina, and Thörn, Håkan. "Swedish Cities Now Belong to the Most Segregated in Europe." *Sociologisk Forskning* 54.4 (2017): 293-96. Web
- Ingemann, J. (2016). *Vetenskapsteori för samhällsvetare* (1. uppl. ed.). Malmö: Gleerups Utbildning.
- Jacobs, Jane (2004). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Bokförlaget Diadalos AB.

Elektroniska referenser

Boverket - Hämtat 30/4 - 2019

Program till Detaljplan:

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/starta-planarbetet/program-till-detaljplan/>

Boverket - Hämtat 30/4 - 2019

Samrådsredogörelse:

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/utokat-forfarande/samradsredogorelse/>

Business region Göteborg - Hämtad 26/4 - 2019

<https://www.businessregiongoteborg.se/sv/utveckla-ditt-foretag/expedition-framat-ger-ditt-foretag-kraft-att-vaxa/tillvaxthjulet-grunden-langsiktig-tillvaxt>

Dokument gällande innanför Vallgatan 12 - Hämtad 26/4 - 2019

https://goteborg.se/wps/portal/start/byggande--lantmaterioch-planarbete/kommunens-planarbete/plan--och-byggprojekt/!ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8ziAwy9Ai2cDB0N_N0t3Qw8Q7wD3Py8ffwNvE30wwkpiAJK-G-AAjgZQ_ejCTkFGTsYGBu7-RmD9elwvyA0NBQAY5ldt/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/p0/IZ7_42G01J41K86B70ALKC36K76KL7=CZ6_P1JQ8B1A0OG9F0ITKPFNKLOOK4=MEviewDetail!BN0459QCP12==/#Z7_42G01J41K86B70ALKC36K76KL7

Fredstan - Hämtad 20/4 - 2019

<http://fredstan.se/>

Hufvudstaden - Hämtad 22/4 - 2019

<https://www.hufvudstaden.se/media/nyhetsrum/artiklar/2017/hufvudstaden-starker-goteborgs-stadskarna/>

Lantmäteriet - Hämtad 28/4 - 2019

<https://www.lantmateriet.se/sv/soksida/?query=g%C3%B6teborg+1644>

Nationalencyklopedin - Hämtad 28/4 - 2019

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/offentligt-rum>

Vasakronan - Hämtad 22/4 - 2019

<https://vasakronan.se/artikel/fredstan/> (2017)

Bilaga

Intervjufrågor - Hufvudstaden och Vasakronan

- 1) - Kan du beskriva din arbetsroll och din yrkeserfarenhet?
- 2) I Fredstan förstår jag det som att ni är tre huvudsakliga aktörer. Jag är intresserad av hur du ser på era och de andra aktörernas (Hufvudstaden och Göteborg Stad) bakomliggande tillvägagångssätt och visioner.
 - Vilka idéer ligger bakom planeringen och utvecklingen av Göteborgs stadskärna?
 - A) Bakgrund och historia
 - B) Nulägesbeskrivning
 - C) Framtid
- 3) - Vad är dina personliga associationer, erfarenheter och kunskaper kring Fredstan?
- 4) - Kan du beskriva och den formella processen vid planeringsärendet "Inom Vallgraven 12"?
- 5) - Hur vill du beskriva Fredstan som offentligt rum?
- 6) - Finns det någon anställd hos er - eller någon annanstans - med god insyn i arbetet med Fredstan som du anser att jag bör prata med?

* Ett flertal frågor tillkom under intervjutillfällena.